

Veličastna proslava in praznik sožitja v Novi Gorici

Kljub pretečim oblakom je že dolgo pred napovedano uro velikega zborovanja v počastitev 25. obletnice vseljudske vstaje na Primorskem preplavila novogoriške ulice množica ljudi, ki je potem popolnoma napolnila velik prostor pred zgradbo občinske skupščine. 23 posebnih vlakov, nad 500 avtobusov ter okoli dvajset tisoč osebnih avtomobilov je pripeljalo v Novo Gorico več kakor sto tisoč ljudi. Prišli so od vsepovsod, iz vse Slovenije, iz Hrvaške in iz obmejnih predelov Italije ter Avstrije. Ob burnem pozdravljanju so nekaj pred enajsto uro prikorakale pred slavnostno tribuno delegacije 33 enot devetega korpusa ter prekomorskih brigad z bojnimi in domicilskimi zastavami vseh primorskih občin. Točno ob 11. uri je iz grl nad 500 pevcev zadonela pesem »Vstajanje Primorske«

Udeležence proslave in goste je najprej pozdravil predsednik pripravljalnega odbora za proslavo Milan Vižintin, ki je v kratkem nagovoru orisal borbena pot primorskega ljudstva do osvoboditve ter ustvarjanje prijateljskih odnosov s sosednjimi narodi. Med številnimi gosti je bila na tribuni delegacija zvezne konference SZDL Rato Dugonjić. Proslave pa so se udeležile tudi delegacije vseh socialističnih republik, slovenske manjšine v Italiji, koruške manjšinske delegacije, delegacija italijanskega odporiškega gibanja ter delegacije istriških občin. Na slavnostni tribuni so bili tudi najvišji državni in politični predstavniki Slovenije ter predstavniki Ljudske armade.

Po slavnostnem nagovoru predsednika pripravljalnega odbora Milana Vižintina je stopil za govorniški pult član sveta federacije in član predsedstva CK ZKJ Edvard Kardelj, ki se je v svojem govoru zadržal ob vrsti aktualnih dogajanj v odnosih med državami, v mednarodnem delavskem gibanju ter na področju našega notranjega življenja. Po Kardeljevem govoru je predsednik novogoriške občinske konference SZDL Boris Kovšca prebral pozdravno pismo predsednika Tita udeležencem zborovanja; sekretar komiteja občinske konference ZK Stefan Cigoj pa pozdravno brzojavko zborovalcev predsedniku republike.

Združeni pevski zbori so nato odpeeli še več pesmi, med njimi pesem »La brigata Garibaldi«, ki simbolično izraža trdno povezanost slovenskega narodnoosvobodilnega in italijanskega odporiškega gibanja.

Edvard Kardelj je na goriškem zborovanju med drugim dejal:

Ob tem prazniku, ki je posvečen enemu najpomembnejših trenutkov naše narodnoosvobodilne borbe in naše revolucije, dnevom, ko se je vseljudska vstaja na Primorskem razplamnela v svoj najvišji plamen, mi dovolite, da prisrčno čestitam predvsem vam, primorskemu ljudstvu in vam, slovenski in italijanski partizani, ter vsem antifašističnim borcev, ki ste se borili na obeh straneh Soče, ob morju, na Krasu, v Istri, po vsej Sloveniji in Jugoslaviji in zunaj njenih meja. In večna slava naj bo vsem tistim partizanskim antifašističnim borcev slovenske in italijanske narodnosti, ki so po vsej tej primorski in kraški zemlji posejali svojo kri in svoja življenja v boju za svobodo in bodočnost svojega ljudstva ter za ideje socializma, humanizma in bratstva med narodi.

Tu sredi podjarmljene Hitlerjeve Evrope, se je slovenski narod, eden najmanjših v Evropi, z orožjem v rokah in v skrajne neenake boju, skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi uprli osvajaču in sprejel boj za

življenje ali smrt. Tudi med nami so bili tedaj ljudje, ki so izgubljeno ponavljali, da pomeni vstaja uničenje slovenskega ljudstva.

Kakorkoli so nam ti spomini dragi in sveti, je naš glavni današnji namen predvsem, da ponovno izpričamo svojo privržnost in zvestobo revolucionarnim, osvobodilnim, socialističnim, humanističnim in svobodoljubnim težnjam in smotrom, za katere smo se borili v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji in za katere so se bojevali na tej zemlji v preteklosti najrazličnejši ljudje in tako mnogi borci.

Sami smo se borili za enakopravnost, prijateljstvo, zbiranje in demokratično združevanje jugoslovanskih in vseh drugih narodov, še posebej tistih na socialistični poti. Zato ne moremo verjeti v nujnost in ovekovečenje blokvske delitve narodov in hegemonije velikih nad majhnimi narodi; in zato ne moremo drugače, kot da so vse naše simpatije in naša podpora na strani tistih, ki se bore za

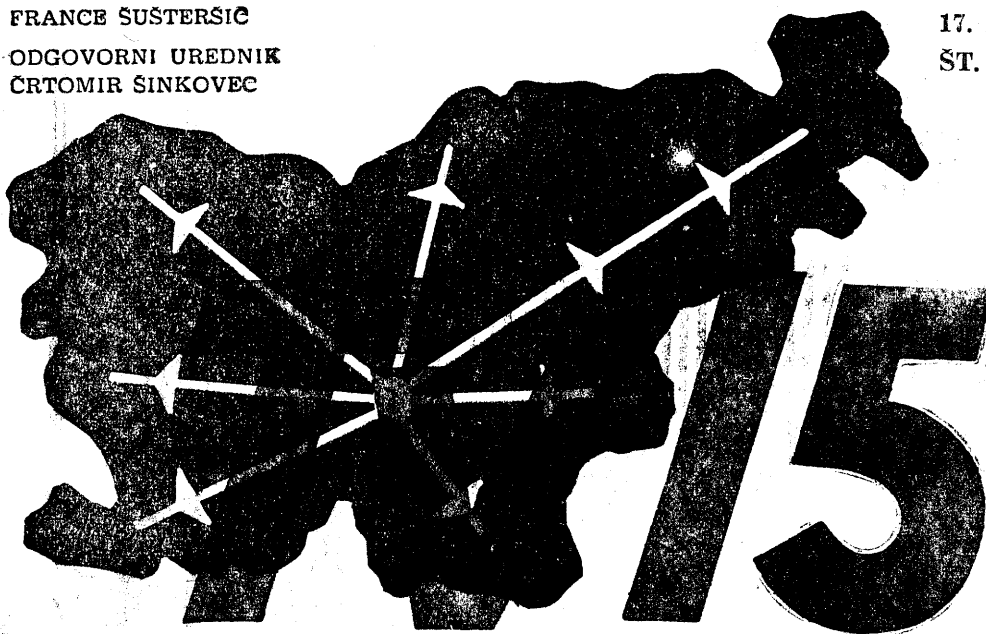
premostitev blokvske pregrade, za popuščanje mednarodne napetosti in za miroljubno sožitje med deželami z različnimi družbenimi sistemi.

Vseljudska vstaja na Primorskem je kakor vihar zbrisala mejnike, s katerimi je surova zgodovina imperializma razkosala slovenski narod. Pa vendar se ta vstaja ni zadovoljila z ozkimi nacionalističnimi programi. Kot prava ljudska revolucija je uprla pogled v prihodnost, k novim socialnim, humanim in demokratičnim odnosom med ljudmi in narodi, k osvoboditvi dela in delovnega človeka, k idejam socializma.

Tega nauka iz naše zgodovine in boja drugih narodov ne smemo pozabiti. Zlasti pa ga ne smemo pozabiti mlade generacije našega ljudstva. Kajti v svetu so še močne sile, ki poskušajo deliti svet na narode-gospodare in narode-hlapce, na narode-ekspluatatorje in narode-prole-

(Nadaljevanje na 3. strani)

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto VI

17. IX. 1968

ST. 37

Vloga borcev in rezervnih starešin pri organiziranju splošnega ljudskega odpora

Naša vojna koncepcija se bistveno razlikuje od koncepcij drugih držav, vključenih v razne vojaške bloke. Te države se v primeru vojne zanašajo na pomoč zavezniških armad in na njihovo najsodobnejšo, tudi atomsko oborožitev, medtem ko naša dežela, ki se ne želi vezati na nikogar in ki hoče imeti dobre odnose z vsemi državami, v primeru sovražniškega napada lahko računa — če ne upoštevamo podpore s strani napredne javnosti v svetu — »le« na svoje ljudstvo. Prav v tem pa je njena moč. Iz bližnje preteklosti vemo, kako lahko je bilo napadalcem razbijati tuje armade, medtem ko ljudstva, ki je vedelo, za kaj se bori, ni bilo mogoče nikoli prisiliti k pokorščini.

Načela naše koncepcije o vseljudskem odporu proti napadalcu so znana. Gre za usklajeno delovanje operativnih enot na fronti, partizanskih enot v sovražnem zaledju in ljudskih množic na obeh straneh fronte. Še pred kratkim smo imeli operativno vojsko za najpomembnejšo prvo v tej koncepciji, toda v sedanjih razmerah mora biti težišče na organiziranju in pripravi ljudskih množic za odpor proti kateremukoli napadalcu. Dobro organizirano in vodeno ljudstvo se lahko proti mnogo močnejšemu sovražniku bori leta in leta, ne da bi bilo premagano. To nam dokazuje sedemletna vojna alžirskega ljudstva za svobodo, pa tudi primeri iz Južnega Vietnama in druge.

Ljudstvo se lahko uspešno bori in upira sovražniku celo v primeru okupacije celotnega državnega ozemlja. Njegov boj bo tem uspešnejši, čim temeljitje bodo obrambne priprave v mirnem času. Zato ni naključje, da združena rezervnih oficirjev in podoficirjev v okvirih svojega programa o strokovnem izobraževanju članstva že vrsto let posvečajo posebno pozornost preučevanju partizanskega načina vojskovanja, kar je zlasti koristno in pomembno za mlajše rezervne oficirje in podoficirje, ki nimajo ustreznih bojnih izkušenj. Prav tako pomembno za vzgojo mladih rodov ter krepitev njihovega dolgotrajnega in zaupanja v lastne sile je tudi delo združenj borcev v NOV za seznanjanje naše mladine s tradicijami osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov. Tem stalnim nalogam pa so se v zadnjem času pridružile še mnoge nove, ki se nanašajo na izvajanje obrambnih ukrepov v zvezi z zaostrenim položajem v svetu po dogodkih na Češkoslovaškem.

Nobena skrivnost ni, da v naši koncepciji o splošnem ljudskem odporu zelo vidno mesto zavzemajo mladinske, teritorialne, diverzantske, zaščitne in razne druge oborožene enote. Tako je na primer v mladinskih

odredih na desetine tisočev mladih fantov, ki jih vodi nekaj tisoč rezervnih oficirjev in podoficirjev. Da je to v vojaškem oziru res pomembna sila, nam pove podatek, da je v teh oboroženih mladinskih enotah nekaj-

krat več mladincev, kot pa je bilo ob koncu zadnje vojne borcev v vseh slovenskih brigadah, da imajo ti mladinci vsaj osnovno vojaško znanje, ki ga večina naših borcev ob vstopu v partizane ni imela, in da jim povečujejo oficirji in podoficirji s tako vojaško izobrazbo, ki si je naši partizanski komandirji in komandanti niso mogli privoščiti.

Vendar se s tem še ne smemo zadovoljiti. Doseči je treba, da bodo mladinske in druge teritorialne oborožene enote, pa

(Nadaljevanje na 3. strani)

Pohiteti je treba z izvajanjem skupščinskih sklepov o izpopolnitvi sistema družbene skrbi za predvojne revolucionarje in borce NOV

Komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije je imela 9. septembra svojo prvo sejo. Člani komisije so na tej seji pregledali izvršitev sklepov in priporočil za izpopolnitev sistema družbene skrbi za predvojne revolucionarje in borce NOV, ki jih je skupščina sprejela 27. marca letos. Razpravljali so tudi o predlogu komisije za probleme borcev in vojaških invalidov zvezne skupščine za ustanovitev zveznega upravnega organa za zadeve s področja varstva borcev in invalidov.

Na seji so bili prisotni tudi predstavniki republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo ter republiškega zavoda za socialno zavarovanje, ki so člani komisije informirali, kako se izvajajo navedeni sklepi.

Z zakonsko ureditvijo statusa borca za udeležence NOV iz Istre, Slovenskega Primorja in drugih osvobojenih krajev, so le-ti izenačeni glede pravic s tistimi, ki so vstopili v NOV pred 9. septembrom 1943. Toda pri izvajanju teh novih zakonskih določil se pojavljajo nekatera vprašanja materialne narave, ki se niso povsem razčiščena. Urediti je predvsem treba vprašanje borčevskega dodatka za tiste zaposlene udele-

žence NOV, ki so z novimi zakonskimi določili pridobili status borca. To zadevo bo namreč treba urediti pravno pa tudi dejansko.

Nekoliko dlje so se člani komisije zadržali tudi pri obravnavi vprašanja priznavalnih, kar naj bi se uredilo s posebnim republiškim zakonom. Prav o priznavalninah zelo mnogo razpravljajo na vseh sestankih borcev, ker le-tih občinske skupščine ne dodeljujejo po enotnih kriterijih. Komisija je ugotovila, da so vse te zadeve že v postopku, ki ga bo treba še pospešiti, da bo čimprej izveden do kraja.

Med neurejene probleme udeležencev NOV sodijo stanovanjske zadeve. Po razpravi o dejanskem stanju te zadeve so člani komisije sklenili, naj se čimprej določijo kriteriji za razdeljevanje sredstev, ki se stekajo v sklade po novih zakonskih predpisih.

Beseda je stekla tudi o predvidbi borčevskih pokojnin, po katerih naj bi bile najkasneje s 1. oktobrom letos odpravljene razlike med pokojninami borcev, ki niso pogojene z vsakoletnimi spremembami osnove za priznavanje republiškega borčevskega dodatka, vstetega v pokojninsko osnovo.

Na temelju analize, ki jo izdeluje republiški zavod za socialno zavarovanje za vse upokojene udeležence NOV, je komisija ugotovila, da bo tudi ta sklop skupščine SRS pravočasno izveden.

Člani komisije so naglašali, da se sklepi skupščine izvajajo prepočasno. Zato menijo, da je treba okrepiti službe, ki urejajo zadeve borcev in vojaških invalidov, predvsem pa na republiškem sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo. Ne gre namreč prezreti, da gre pri tem za občutljive zadeve, ki tudi materialno močno prizadevajo borce.

Komisija je obravnavala tudi predlog komisije zvezne skupščine za zadeve borcev in vojaških invalidov. Predlog se nanaša na ustanovitev oziroma razširitev zveznih upravnih organov za varstvo borcev in invalidov. Člani komisije so ta predlog soglasno zavrnil, z ugotovitvijo, da si v vsem razvoju našega družbenega sistema prizadevamo prenesti urejanje kar največ zadev na republike in občine. Zato menijo, da bi bilo odveč ustanavljati nove zvezne upravne organe s področja varstva borcev in vojaških invalidov.

V. M.

BESEDE IN DEJANJA

● O družbeni skrbi za borce

Program dela, ki je bil pripravljen na osnovi okvirnega programa socialnozdravstvenega zbora, vsebuje 11 točk, h katerim so dali poslanci nekaj dopolnilnih pripomb, najbolj pa je izstopala zahteva po odgovornejšem in hitrejšem urejanju problemov borcev. Čas priglasila, so sodili in v zvezi s tem sklenili, da bodo na prihodnji seji socialno-zdravstvenega zbora postavili poslansko vprašanje, kako daleč smo z izvajanjem skupščinskih sklepov o družbeni skrbi za borce. Na odboru so tudi ugotavljali, da je nad 5000 neregistriranih vojakov priznanje statusa borca, ter sodili, da je treba reševanje pospešiti.

Delo — 13. IX. 1968

● Odgovor mladine

Neposredni povod za zelo razširjen vaj predlaganja in sprejemanja v Zvezo komunistov je naša idejna in politična aktivnost v zvezi z dogodki na Češkoslovaškem. To je svojevredsten odgovor naše mlade generacije na vprašanja, ki so se trenutno postavila v svetu vključujoče v vrste Zveze komunistov Jugoslavije, izražajo s tem svojo pripravljenost, da posvetijo svojo mladost za nadaljevanje zmage socializma, ki doživlja dramatične dneve.

Komunist — 6. IX. 1968

● Zemlja je »izginila«

Ko so v Valjevu primerljajl podatke katastrofa o družbeni lastnosti in evidencije delovnih organizacij, ki so svojočasno dobile zemljišče na uporabo, so prišli do poraznih ugotovitev, da je enostavno »izginilo« 1530 hektarov družbene posesti. Zemlja sicer ni izginila, toda zaradi nemarnosti unorabnikov, v glavnem kmetijskih začrugi, je prešla v roke privatnikov, ki jo obdelujejo, pa ne plačajo zanj niti davka.

Borba — 6. IX. 1968

● Sladkor in grenke izgube...

Pe podatkih Poslovnega združenja jugoslovanske industrije sladkorja so izbrbe sladkornih tovarov ob koncu lanskega leta znašale 109 milijonov N-dia. Samo zaradi znižanih cen melase (od 35 do 25 nar kilogram) so tovarne sladkorja zabolele nerazpustno izgubo 35 milijonov N-dia. Ker se stanje letos ni spremenilo, se izgube še povečujejo.

Gospodarski vestnik — 6. IX. 1968

Daddah odpotoval. — Predsednik islamske republike Mavretanije Moktar Daddah je odpotoval iz Jugoslavije v Alžir, kjer se udeležuje konference šefov držav in vlad neodvisnih afriških dežel. Predsednika Jugoslavije in Mavretanije sta med drugim ugotovila, da obstoj vojaško-političnih blokov zaostre mednarodni položaj in otežuje napore za preobrazbo sodobnega sveta.

Badurina o razorožitvi. — Generalmajor Borisav Badurina, vodja jugoslovanske delegacije na zasedanju komiteja konference nejdruških dežel v Ženevi, je izjavil, da Jugoslavija odločno podpira prepoved podzemeljskih jedrskih poskusov, ustavitve proizvodnje vseh sistemov jedrskega orožja in čimhitrejši zmanjšanje sedanjih zalog jedrskega orožja.

Zasedanje češkoslovaške skupščine. — Predsednik vlade Oldřich Černík je na zasedanju češkoslovaške ljudske skupščine obrazložil poslancem stališča vlade o aktualnem položaju v deželi in predlagal vrsto ukrepov za čimhitrejšo konsolidacijo položaja. Iz njegovega govora je bilo razvidno, da bi vlada nadaljevala svojo pojanuarsko politiko; z nobeno besedo ni omenil, da bi razvoj v ČSSR ogrožala kontrarevolucija.

Tiskovna konferenca de Gaulle. — Francoski predsednik de Gaulle je na tiskovni konferenci komentiral dogodke na Češkoslovaškem. Obsojil je sovjetsko intervencijo pod plaščem socialistične solidarnosti. Večji del svojega govora je posvetil poredim notranjega problema Francije. Govoril je o reformi senata, ki naj bi postal le posvetovalno telo parlamenta, in o ekonomskem položaju.

Nemiri na pariški univerzi. — Začetek šolskega leta je na pariški fakulteti prinesel nemire iz časov majske revolucije. Okoli univerzitetnih poslopj strážijo vrste policijskih vozil, kajti de Gaulle je zagrozil, da ne bo trpel nobenih ponovnih izredov. Velik del študentov bojkotira izpite in zahteva, da je treba najprej rešiti probleme o reformi univerze.

DOGODKI TEDNA

Albanija izstopila iz varšavskega sporazuma. — Albanska ljudska skupščina je sprejela načrt zakona, s katerim razveljavljajo pogodbo o prijateljstvu, sodelovanju in vzajemni pomoči med Albanijo, Bolgarijo, Madžarsko, NDR, Poljsko, Romunijo, SZ in ČSSR. Vlada pravi, da je varšavski sporazum izgubil svoj prvotni smisel ter da se je spremenil v sredstvo za izsiljevanje in agresijo.

Pogovor Birrenbach — Rusk. — V Washingtonu se je mudil poseben odposlanec bonse vlade Birrenbach. Poglavitni rezultat njegovega razgovora s sekretarjem za zunanje zadeve Ruskom je soglasje o sklicanju izrednega sestanka zunanjih ministrov držav NATO. Francija je proti sestanku, Britanija se vzdržuje. V krogih administracije menijo, da je treba okupacijo ČSSR izkoristiti za krepitev NATO.

Kiesinger obiskal Turčijo. — Zahodnonemški kancler Kiesinger je bil štiri dni na uradnem obisku v Turčiji. V skupnem sporočilu o pogovorih Kiesinger — Demirel je rečeno, da se obe državi strinjata v »vseh važnih vprašanjih«. Kot članici NATO pakta sta tudi poudarili, da je treba okrepiti vojaško moč pakta. Kiesinger je nato iz Istanbula odpotoval v Teheran.

Rusk: dogovora ni bilo. — Ameriški sekretar za zunanje zadeve Dean Rusk je oporekal poročilo, da je sovjetsko invazijo na Češkoslovaško olajšala nekakšna »pogodba« med Moskvo in Washingtonom, sklenjena pred akcijo čet varšavskega sporazuma. Po tem poročilu naj bi bile ZDA v Moskvi zagotovile, da Washington spoštuje meje, ki so jih določili v sporazumih v Jalti in v Potsdamu ob koncu vojne.

Pogajanja Hanoi — Washington. — Na pariških pogovorih je šef delegacije DR Vietnam Xuan Thuy odgovoril na Johnsovo izjavo, ki za ustavitve bombardiranja severnovietnamskega ozemlja postavlja pogoj »reciprocnosti«; Thuy odgovorja, da »reciprocnosti ni«. Dodaja še, da se morajo ZDA odreci svojim neokolonialističnim ciljem v Južnem Vietnamu, če resnično želijo rešitev vietnamskega problema.

Američani spet v demilitarizirani coni. — Ameriške in saigonske čete so spet vstopile v demilitarizirano cono med severnim in južnim Vietnamom. Njihove spopade s severnovietnamskimi silami — tako poroča poveljstvo — je kril topniški ogenj z ladij. To je bil četrti podoben vdor ameriško-saigonskih čet v demilitarizirano cono od maja 1967, ko so čete izvedle svojo prvo akcijo.

Kitajska: razredna čistka. — Kitajski premier Ču En Laj je napovedal, da bodo »očistili« razredne vrste in odstranili iz vseh institucij, ustanov in podjetij ljudi, ki bi jih lahko uvrstili v skupino nezaželenih oseb. Prav tako je objavil, da bodo nadaljevali pošiljanje mladih v poddaljena območja in gorate predele, kjer se bo naselila in delala v tovarnah, rudnikih in vaseh.

Obljube lagoške vlade. — Zvezna nigerijska vlada je objavila dokument s sedmimi točkami, ki zagotavlja pripadnikom plemena Ibo v Biafri po končanih spopadih nekatera jamstva. Med drugim se vlada obvezuje, da bodo lahko obdržali svoja posestva in zaposli; sodelovali bodo lahko v zvezni vladi; na ozemlju te province bi postavili opazovalne skupine za zaščito biafrskih prebivalcev.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

BEGUNJ NE BOMO POZABILI

Udeleženci zleta »Bratstva in enotnosti« iz Bosne in Hercegovine, Hrvatske in Slovenije po poteh naše revolucije

V sodelovanju Partizana Slovenije, Planinske zveze Slovenije in Mladine Slovenije je Partizan Novo mesto organiziral letos četrti zlet Bratstva in enotnosti za politične, družbene in telesnovzgojne organizatorje Slovenije in sosednih republik. Te medletne akcije organizirajo vsako leto, Lani so organizatorji iz Bihaca pripravili zlet v Drvar in na Kozaro. Letos pa so v šestdnevem pohodu šli od Tržiča prek Begunja, Pokljuke ter prek Triglava na Bohinj, tako da so si ogledali mnoge zgodovinske spomenike naše revolucije kakor tudi lepote naših gor. Pohoda, ki je bil od 19. do 24. avgusta, se je udeležilo 24 bivših borcev, današnjih funkcionarjev in družbenih delavcev iz Banja Luke, Bihaca, Karlova, Siska in Novoga mesta. V Podlublju, kjer so položili venec pred spomenik žrtvam fašizma, v Begunjah, na Pokljuki, kjer so se poklonili padlim borcem III. bataljona Prešernove brigade, na Komni in nazadnje v Bohinju so udeležence pohoda pozdravili predstavniki občinskih odborov ZVB in občinskih skupščin ter predstavniki planincev, mladih in Partizana Slovenije. Kot je povedal vodja tega pohoda tovariš Danilo Kovačič, je osrednji cilj teh prireditev, da sosedne

republike sodelujejo in obujanju spominov naše revolucionarne preteklosti tako kot so sodelovale v osvobodilnem boju.

Med drugim so letos prav na Kredarici zvedeli pretresljivo novico o okupaciji Češkoslovaške. Vsa soba je utihnila ob tranzistorju ter poslušala. Med našimi so bili tudi Angleži, Nemci, menda neki Belgijci. Vsi so se zgražali, tuji so želeli tolmačenje v njihovem jeziku. Vse je bilo vznemirjeno.

Z udeleženci pohoda Brat-

stva in enotnosti smo se več pomenili šele pri Triglavskih jezerih. Najstarejši udeleženec, 67-letni Ferid Dervišević iz Bihaca, je dejal, da je še preveč pod vtisi in da ne ve, kaj je bilo najznačilnejše, najpomembnejše. Hoja pa mu ni delala težav; ker je lovski čuvaj, utrjen in poln svežine — še nikdar ni bil pri zdravniku! Večina pa je menila, da je bilo v Begunjah najpretresljivejše in da Begunj ne bodo pozabili.

K. Makuc

IZLET NA DOLENJSKO

Člani ZVVI iz kamniške občine so pred nekaj dnevi obiskali več partizanskih krajev na Dolenjskem. Po vrnitvi domov so povedali, da so bili zelo zadovoljni ter da si takih izletov še želijo.

Avtobusi so na pot krenili že ob petih zjutraj in se ustavljali v manjših krajih: v Motniku, Spitaliču, Tuhinju, Smartnem, Rakitovcu, Srednji vasi ter pobirali izletnike, ki niso iz Kamnika. Na izlet pa so šli tudi invalidi iz Duplice in Komende.

Po ogledu Turjaka in Ribnice so se izletniki ustavili v Ko-

čevju, kjer sta jih pozdravila odbornika Anton Obravnič in Peter Šobar. Potem ko sta jim razkazala več kočevskih znamenitosti, med drugimi tudi Sočkov dom, so se Kamničani odpeljali na »bazo 20«. Med izletniki je bilo tudi nekaj tovarišev in tovarišic, ki so se bili zadržali na Jelendolu, Zgornjem Hrastrniku, Ajdovcu in drugod v Rogu; marsikdo se je tokrat zopet spomnil hudih časov, ko je v partizanskih bolnišnicah primanjkovalo zdravil, obvez in hrane. Kamničani so se nato ustavili še v Dolenjskih Toplicah, se odpočili, nato pa se vrnili domov. Žužemberka pa, žal, zaradi nevihte niso mogli obiskati.

Otroci so si ogledali spomenike revolucije

ZB Ivančna gorica je priredilo izlet za otroke svojih članov. Bilo jih je pre malo, da bi napolnili avtobus, zato so se izleta udeležili tudi drugi otroci, ne glede na to, kje je bil oče katerega. To je bil pravilni sklep odbora, saj otroci niso krivi za zadržanje staršev. Denar za izlet, za vožnjo in za prehrano, je ZB dobila s srečolovom.

Otroci so si ogledali mučilnico pri sv. Urhu ter muzej revolucije v Ljubljani ter se seznanili s trpljenjem naših ljudi pod tuji in domačimi izdajalci.

Izletniki so bili zelo zadovoljni s potovanjem in so rekli, da bi si želeli še več takih izletov. Posebne zasluge za tak izlet ima tovariš Kovačič iz Ivančne gorice.

S.O.

Vesti iz Postojne in Pirana

Pri občinskem odboru Zveze združenj borcev NOV Postojna so ustanovili pripravljalni odbor za srečanje mladinskih in drugih aktivistov, ki so med NOB delovali na območju rajona Podgora. Srečanja naj bi se udeležili tudi nekdanji pripadniki Dolenjskega odreda, komande mesta Senožeče ter karavel P-3, P-4 in R-3. Slavlje bo 13. oktobra v Predjani, znani partizanski vasi na Postojnskem. Po slavnostnem govoru bo sledil kulturni program. Za to priložnost bo izšla spominška številka lista »Podgorški odmevi«, tiskarnega glasila mladih območja Podgora. List, ki bo prinašal spomine nekdanjih borcev in aktivistov tega območja in partizanskih enot, bodo razdelili vsem udeležencem proslave.

S to slovesnostjo se tudi občinska organizacija ZVB Postojna pridružuje prireditvam ob 25-letnici splošne vstaje na Primorskem.

M. P.

V Piranu so se začele priprave na proslavo občinskega praznika. Slavlje ga 15. oktobra v spomin na ustanovitev Istrskega mornariškega odreda. (Enota je bila ustanovljena 15. oktobra 1944.)

Odbor je pripravil okvirni program prireditev, ki bodo od 6. do 15. oktobra. Osrednja proslava bo v Piranu 12. oktobra. Tedaj se bodo tam zbrali letalci-prekomorci, obenem pa bodo razvili prapor partizanskih mornarjev.

M. P.

V Kopru bodo odkrili spomenik narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku

Ob letošnjem praznovanju dneva pionirjev bodo pred osnovno šolo na muzejskem trgu v Kopru postavili spomenik narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku.

Doprni kip bo stal na prostoru pred osnovno šolo in novo telovadnico, katero bodo ob tej priložnosti izročili svojemu namenu.

Spomenik postavlja občinski odbor zveze združenj borcev NOV iz Kopra, ob tesnem sodelovanju z društvom prijateljev mladine in upravo omenjene šole.

Izdelavo doprsnega kipa so tudi tokrat zaupali domačemu akademskemu kiparju Joži Pohlenju. Le-ta je zelo uspešno izdelal tudi doprsni kip narodnega heroja Pinka Tomažiča, ki je bil letos postavljen pred osnovno šolo na koprski bonifiki, ki nosi njegovo ime.

Priložnostni kulturni program bodo pripravili učenci osnovne šole Janka Premrla-Vojka. Slavnostni govor bo imel njegov soborec Ivan Renko, sedanjí sekretar obalnega komiteja ZKS v Kopru.

Albert Klun

Novice iz Sevnice

Posebna komisija, ki jo je imenoval občinski odbor ZVB NOV Sevnica, je pregledala na kraju samem stanovanjske razmere vseh borcev-kmetov, ki so prosili posojilo za popravilo hiš.

Letos bodo borci-kmetje iz sevniske občine prejeli skupno 80.000 dinarjev posojil. Republiški odbor je prispeval polovico te vsote, drugo polovico pa občinska skupščina, ki je najela v ta namen posojilo iz štiridstotnega sklada za upoko-jence. Dobro bi bilo, če bi republiški odbor ZVB v prihodnje odobral posojila občanom, še predno te potrdijo letni proračun.

Združenje borcev s Studenca pri Sevnici bi rado razvilo svoj prapor. Ta kraj so Nemci jeseni 1941 v celoti izselili. Zato tudi članov ZB ni toliko, da bi lahko zbrali dovolj denarja za prapor. Upajo, da jih bodo podprle gospodarske organizacije in občinski odbor ZVB. Nekaj so skušali že zbrati z raznimi prireditvami, pa jim ni kaj dosti

ko bodo slavili 27. obletnico, kar so jih nacisti izgnali v tujino.

K. Z.

Zdaj smo zadovoljni

Kot vsa zadnja leta, je tudi letos počitniško naselje, ki je bilo zgrajeno pred leti v Pinati pri Novigradu za člane ZVB NOV gorenjskih občin, polno zasedeno. Vsako leto se tu zvrsti veliko članov ZVB NOV in njihovih svojcev, ki radi prihajajo v ta kraj leto za letom.

Hranijo se v mladinskem počitniškem domu, ki je v neposredni bližini. Hrana je obilna in raznovrstna ter okusno pripravljena. Pohvala gre vodstvu počitniškega doma in seveda tudi strojnemu osebju, ker tako skrbi za prijetno počutje gostov.

Pred leti, ko smo še letovali v Verudici pri Pulju, je bila izredna marsikatera pikra beseda na račun postrežbe in prenočišč. Bili so pač začetki in zadovoljni smo se morali z navadnimi šotori, ki niso bili najbolj pripravní. Sanitarije so bile neustrezne — zaradi oddaljenosti in pomanjkanja vode. Za hrano smo tali v vrstah kot pri vojaki; šele zadnje leto so postavili velik šotor, katerem smo jedli. Bil je to šele začetek, a vendar je bilo marsikaj nemerodno, ko so se tam v bližini sprhejali tuji, si vse ogledovali in tudi sikali.

No, sedaj smo lahko ponosni na naš počitniški dom, preteklost je za nami, zadovoljni lahko pokažemo tujcem, kako je v tem kotičku naše domovine urejeno naselje, kamor se zatekajo na oddih člani ZVB NOV in njihovi svojci.

sš

Tovariško srečanje komunistov

V okviru proslav 25-letnice vseljudske vstaje na Primorskem je občinski komite povabil na razgovor in skromno proslavo vse tiste člane, ki so že 25 in več let člani partije. Razgovora se je udeležilo okrog 50 občanov. Razen predsednika občinske skupščine tovariša Skoka in predsednika občinskega odbora ZVB NOV se je razgovora udeležil tudi član predsedstva CK Slovenije Boris Zihler.

Zbrane partijske jubilate je najprej pozdravil sekretar občinske konference ZKS tovariš Ladava, ki je v krajšem govoru poudaril, da je srečanje namenjeno spominu dela in prispevka, ki so ga komunisti dali v teh petindvajsetih letih. Podčrtal je prispevek, ki so ga komunisti dali v NOB in se jim ob koncu svojega govora lepo zahvalil.

V krajšem govoru je nato Tone Sturm omenil zadnje dogodke na Češkoslovaškem in dejal, da so prav komunisti ti-

sti, ki so te dogodke dolžni pojasnjevati mlajšemu rodu. Poučaril je, da ideja o socializmu ostane še naprej, kljub temu, da je SZ napravila tako veliko napako.

Govoru Borisa Zihlerja je sledil tovariški razgovor med stariimi komunisti, ki so kaj hitro našli skupni jezik pri obravnavanju poredih družbenih problemov.

A. P. Ogarev

KINO SPORED

- Kino »Triglav«, Ljubljana: Od 13. do 22. septembra 1968: »Najlepši sport za moške«, amer. barv. komedija; dne 23. in 24. septembra »Zgodba, ki je ni«, sl. film.
- Kino Vevče: Od 12. do 20. septembra 1968: »Fantomasova vrnitev«, fr. barv. krm. komedija. Dne 21. in 22. septembra »Prestreljen dolar«, italijanski barvni CS western.
- Kino Zalog: Dne 19. septembra 1968: »Prestreljen dolar«, ital. barv. CS western. Dne 21. in 22. septembra »Lepa Lola«, španski barv. glas. film.
- Kino Zadobrova: Dne 18. septembra 1968: »Dnevi preizkušnje«, jugosl. film. Dne 21. in 22. septembra »Sedem jih jezdil v pekel«, amer. barvni pustolovski western.

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI
VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

fero

Znanec, star aktivist, je bil že pred leti upokojen kot visokokvalificiran delavec svoje stroke s 40-letno delovno dobo. Že takoj v začetku okupacije se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje ter ima priznano dvojno štetje delovne dobe od leta 1942. Tudi po vojni se je z vso vneto vključil pri obnovi porušene domovine, sodeloval je pri vseh delovnih akcijah, pri političnih in družbenih organizacijah in nikjer ga ni manjkalo, kjer je bilo treba pridnih rok. Danes prejema 740 N-din pokojnine mesečno.

Tu je neka nelogičnost ali pa celo diskriminacija. Res je, da so se osebni dohodki v teh letih močno dvignili in s tem tudi prispevki od osebnih dohodkov, vendar ne vedno po zaslugi ljudi, ki so prejeli visoke osebne dohodke v konjunkturnih podjetjih ali ustanovah. Dalje nas moti lahko tudi to, da ni šlo usklajevanje starih pokojnin vzporedno z višanjem življenjskih stroškov in porastom osebnih dohodkov. Pokojnine se menda sedaj odmerjajo po prejemkih zadnjih treh let ne glede na to, od kakšne vsote so bili odvajani prispevki v preteklih letih, ko so bili prejemki še znatno nižji in prav tako seveda tudi prispevki v pokojninski fond. Ni tu morda velike vrzeli, ki se pokaže pri primerjavi teh dveh primerov, vrzel v našem pokojninskem zakonu. Je pa pri tem še drugo, morda celo politično vprašanje, ki se pojavlja pri teh dveh primerih. Znanec namreč pravi, da se nerad sreča z otmim človekom, ki je prevzel njegovo delovno mesto in to iz preprostega razloga, ker ga je nekako sram, če nanese pogovor na pokojnino. Ima občutek,

da tu nekaj ni v redu, ko mu oni pripoveduje, kakšno pokojnino je dosegel, in zdi se mu, da ga oni podcenjuje. Občutek ima, da je ostal v manjvrednem položaju kljub temu, da je doprinesel vsaj delček tega, da se oni lahko ponaša s 55 % višjo pokojnino. Končno tudi to, da so vsa leta usklajevali pokojnine s porastom življenjskih stroškov progresivno, se zdi preprostu človeku, in to pravdesem onemu, ki ima nizko pokojnino, nepravilno. Saj je sam osebno prizadel. Tako je pripadlo onemu, ki ima visoko pokojnino, vedno precej več kakor pa onemu z nizko pokojnino in se kljub vsem revalorizacijam pokojnin v zadnjih letih le s težavo preživlja.

Sicer se že daljša govor o tem, da naj bi se uskladile pokojnine borcev s prejemki zaposlenih borcev, vendar se s tem odlašajo in prav zaradi tega je primer, ki smo ga zgoraj navedli, še bolj nerazumljiv.

SREČKO SORLI

Opomba uredništva: V smislu sklepov in priporočil, ki jih je skupščina SRS sprejela 27. marca letos, bo:

• Izvršni svet v sodelovanju s samoupravnimi organi republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev proučil in sprejel konkretne ukrepe, da bo najkasneje s 1. oktobrom 1968 odpravljena razlika med pokojninami borcev, ki niso pogojene z vsakoletnimi spremembami osnove za priznavanje republiškega borčevskega dodatka, štetega v pokojninsko osnovo.

UGODNO prodam stanovanjsko hišo ob kamniški cesti v okolici Mosta na Soči, Naslov na upravi lista.

V KUMROVCU BODO GRADILI DOM NOV

Dom borcev NOV v Kumrovcu

Pred nekaj dnevi je predsednika ZZZB NOV Slovenije Franca Leskoška-Luko obiskala delegacija združenj borcev NOV iz Kumrovcu in »Danile Kumarjeve« — Posavje iz ljubljanske občine Bežigrad. Tovariši so poročali, kako napredujejo pripravljala dela za gradnjo doma borcev NOV v Kumrovcu. Tovariš Leskošek je ob tej priložnosti poudaril, naj vsi občinski odbori ZZZB NOV v Sloveniji organizirajo akcijo zbiranja prostovoljnih prispevkov za novi dom. Akcijo zbiranja prispevkov posameznih članov vodi posebni odbor za Slovenijo — pododbori so tudi v drugih republikah — ki ga vodi general Jaka Avšič s svojimi sodelavci, uglednimi družbeno-političnimi delavci.

Pobuda o izgradnji doma borcev NOV v Kumrovcu se je porodila že pred več leti, združeni borcev iz Kumrovcu in »Danile Kumarjeve« iz Ljubljane pa sta jo dolgo skrbno negovali in tehtali, kako bi jo uresničili. Na letošnji skupščini je ZB Kumrovec sklenil takoj pričeti z gradnjo doma.

Zemljišče, kjer bo dom stal, je že odkupila skupščina občine Klanjec, v kateri leži Kumrovec in ga dala ZB Kumrovec na razpolago. Treba je zbrati le še dovolj denarja in delavci bodo pričeli delati. Način zbiranja tega denarja so predlagali številni obiskovalci Kumrovcu iz vseh jugoslovanskih republik: denar bodo prispevale vse organizacije borcev v Jugoslaviji, zveze sindikatov, zveze mladine in druge družbeno-politične or-

ganizacije, delovne organizacije in ustanove. Torej bo dom borcev v Kumrovcu zgrajen s prispevki vseh naših delovnih ljudi. Učinkovito pomoč bi nudile tudi enote JLA. Povabilu na sodelovanje pri gradnji doma so se doslej odzvale že mnoge organizacije borcev.

Spominski dom v Kumrovcu naj bi služil za oddih borcev in drugih udeležencev NOV po pristopnih cenah skozi vse leto. Tako bi postal kraj, kjer bi se srečevali borci iz vse države ter prispeval k razvijanju in krepitvi prijateljstva med narodi Jugoslavije.

O gradnji novega doma v Kumrovcu je dal misliti tudi velik obisk rojstnega kraja predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Med obiskovalci je mnogo članov ZB, vojaških vojnih in-

validov in pripadnikov antifašističnih in osvobodilnih gibanj po vsej Evropi in svetu, še posebno zanimanje za mesto ob Sotli pa kaže naš mladi rod. Ogledajo si še številke, ki pripovedujejo o obiskih v Kumrovcu: v minulih petih letih se je v knjigo obiskovalcev samo v Spominskem muzeju vpisalo 825.030 ljudi, med katerimi je bilo 145.674 članov ZB iz vse Jugoslavije.

Ker si je v enem dnevu težko ogledati vse znamenitosti Kumrovcu, naslavljajo borčevske organizacije iz vse Jugoslavije na kumrovsko ZB prošnje, naj jim omogoči v Kumrov-

cu nekajdnevni postanek, všteti tudi prenočišča. Poleg tega tudi predlagajo, naj bi shranili v Kumrovcu del darov predsednika Tita, ki je že bil obljubil podpreti tamkajšnje kulturne in zgodovinske ustanove.

Mnogo razlogov govori za gradnjo doma borcev NOV v Kumrovcu. Solidarnost in medsebojna pomoč, ki nam je lastna še iz NOV, bo tudi pri gradnji doma borcev v Kumrovcu žela uspehe. Dom bo omogočil pogostejša srečanja nekdanjih bojnih tovarišev iz vseh naših republik, današnji mladini pa negovanje svetlih tradicij narodnoosvobodilne borbe. —ZC—

Veličastna proslava ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

tarce, na velike, ki odločajo in si dele svet, ter na male, ki slede in ki jih delijo. Še so močne sile, ki poskušajo urediti svet — ne na temeljih svobode in enakopravnosti narodov ter njihove kolektivne varnosti — marveč na podlagi pravice močnejšega in interesov močnejšega.

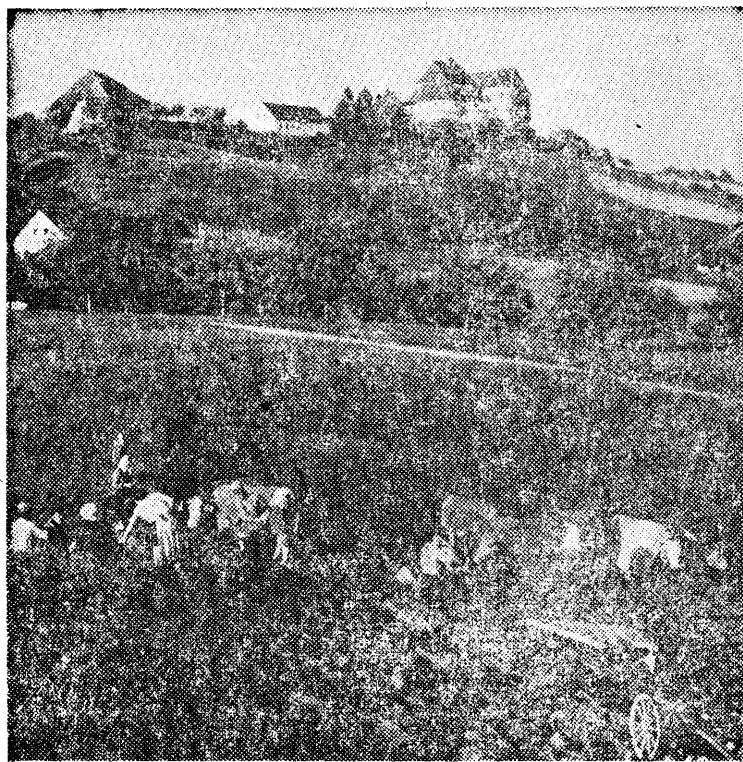
Prav dobro se zavedamo velike in odgovorne zgodovinske vloge socialističnih sil in še posebej Sovjetske zveze. Prav tako se zavedamo, da sila v obrambi svobode in napredka ni isto kot nasilje pri dušitvi svobode in napredka. Toda če se orožje, ki naj bi služilo obrambi svobode in družbenega napredka, sprevrže v orožje, ki to svobodo duši in zavira družbeni napredok — to pa se je v zgodovini velikokrat dogajalo in tudi v zgodovini socializma — potem bo zgodovina obsodila to orožje in to nasilje, ne glede na to, kdo ga uporablja.

Toda naj bo dovolj besed o tem, kar je bilo. Najpomembnejše in usodno je sedaj vprašanje, kaj bo. Socialistična Jugoslavija bo prav gotovo pomagala

iskati izhod iz te krize, če so ga pripravljeni iskati tisti, ki so najbolj odgovorni za ustvarjeno stanje. Danes ni čas za prilivnaje olja na ogenj, marveč za zelo odgovorno politiko, ki naj pomaga najti pozitiven izhod iz situacije. Seveda nas ni mogoče preprečiti, da bi intervencija na Češkoslovaškem ne bila degradacija socializma in močan udarec na škodo naprednih sil v svetu.

Pri svojih prizadevanjih in iskanjih novih poti socialističnega napredka smo doživljali uspehe, neuspehe in poraze. Toda če damo na tehnično vse te uspehe in neuspehe in če primerjamo katerikoli področje ustvarjalnosti slovenskega naroda in vse Jugoslavije z rezultati ustvarjanja v kateremkoli drugem družbenem in političnem sistemu, potem doseženi uspehi prepričljivo dokazujejo, da smo bili na pravi poti.

Naslednja velika naloga prihodnjih let je, da nadalje krepimo in spopolnujemo naš samoupravni sistem, ki smo ga razvili v najbolj množičen in najvplivnejši demokratični mehanizem v družbenih odnosih zgodovine človeštva.

BLIZNJA OKOLICA KUMROVCA V HRVAŠKEM ZAGORJU; DVOREC NA GRČU SODI SE V NEKDANJE, FEVDALNE CASE

Vloga borcev in rezervnih starešin ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

organizacijske ukrepe, ki naj omogočijo, da se te enote lahko zbero in začno delovati — glede na to, da imajo opremo in oborožitev pri sebi ali v svoji neposredni bližini — že po dveh ali treh urah, temveč tudi za njihovo dodatno urjenje in pravilno uporabo. To pa je naloga njihovih poveljnikov — rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki bodo morali še večjo pozornost posvetiti svojemu strokovnemu izobraževanju (zlasti glede partizanskega in protigverilkega vojskovanja) in to znanje prenašati na mladince in pripadnike enot civilne zaštite kar najbolj pripravljene na najhujšo preizkušnjo. Ki bi jih utegnila doleteti. Tu ne gre le za

nike drugih teritorialnih enot. Skoraj vse partizanske enote imajo že svoje odbore, ki so se usmerili predvsem na zbiranje gradiva za pisano zgodovino ustrezne enote. To delo je nedvomno zelo pomembno, toda v tem času je še mnogo pomembnejše, če odbori enot usmerijo težišče svojega delovanja na mladinske in druge enote, ki so poimenovane po partizanskih brigadah in odredih, in vključijo v njihova poveljstva ljudi, ki bodo najbolj znani na mladince in pripadnike teritorialnih enot prenašati tradicije ustreznih partizanskih brigad in odredov.

V vodstvih raznih družbenih organizacij je mnogo tudi borcev ter rezervnih oficirjev in podoficirjev. Njihova naloga je, da delovanje svojih organizacij

čimbolj prilagode potrebam narodne obrambe. Nekdo je, na primer, lahko dober strelec, zato pa še ni dober ostrostrelec. Ostrostrelec mora znati ne le streljati, temveč si poiskati kar najboljši položaj, se znati maskirati in natančno streljati tudi ponoči, proti soncu, v dežju itd. To pomeni, da morajo specializirane družbene organizacije za potrebe teritorialnih enot (seveda pa tudi za potrebe operativnih enot) vzgajati specializirane skupine in enote (obveščevalce, skupnike, kurirje, ostrostrelce, radiiste itd.) in da je treba program njihovega urjenja uskladiti z vojaškimi in ne le športnimi potrebami.

Če govorimo o vsejudskem odporu, ne mislimo le na delovanje operativnih, partizanskih in raznih teritorialnih oborože-

nih enot, temveč tudi na aktiven (sabotaže, diverzije) in pasiven odpor vsega prebivalstva. Pomen teh oblik boja in odpora proti okupatorju nam dokazujejo primeri iz Alžirije in Vietnamera, pa tudi iz Češkoslovaške. Ljudstvo mora že v mirnem času biti poučeno, katere oblike odpora so najučinkovitejše in kako se lahko izogne nepotrebnim žrtvam. To pa je tudi cilj letošnjega izobraževalnega programa, ki je obvezen sicer le za nekatere kategorije prebivalstva, vendar bi ga kazalo razširiti na celotno prebivalstvo. Program namreč ne zajema samo tem o značilnostih sodobnega vojskovanja, o NATO in Varšavskem paktu, o naši vojni koncepciji in o načinu delovanja tujih obveščevalnih služb, temveč obravnava tudi izkušnje iz našega narodnoosvobodilnega boja ter osvobodilnih vojn alžirskega, vietnamskega in drugih ljudstev. Najbolj pristojni za pojasnjevanje prebivalstvu takih in podobnih zadev pa so nedvomno borci ter rezervni oficirji in podoficirji.

Vsestranskih in temeljnih priprav in ukrepov si potemtakem ni mogoče zamisliti brez borcev ter rezervnih oficirjev in podoficirjev. Zato je njihova dolžnost, da pri tem kar najpriaznevneje sodelujejo. To tembolj, ker bi bili v primeru vojne osnovni izvajalci teh priprav in načrtov prav oni.

Stanko Petelin

VISOKO KVALITETNA SODOBNO EMBALIRANA

OBISKALI SMO STRUTHOF — NATZWEILLER

Pred tremi leti se je Tržič pod Karavankami pobratil s francoskim mestom Ste Marie aux Mines. Pobratenje je bilo sad sočustvovanja in pomoči Tržičanov do francoskih internirancev na Ljubelj in prav tako prebivalcev Ste Marie aux Mines do Slovencev na deloviščih po Alzaciji med drugo svetovno vojno.

Tri leta se že srečujejo stari in mladi obeh mest. Prijateljstvo, ki so ga sklenili naši očetje, se mora nadaljevati.

Letos sta komiteja za pobratenje obeh mest organizirala mladinsko delovno brigado, ki jo je sestavljalo 16 mladih Francozov in prav toliko Jugoslovancev. Naše delovišče je bil 14 dni Tržič, 14 dni pa Ste Marie aux Mines. Tako v Tržiču kot v Ste Marie smo imeli dovolj časa za ogled turističnih znamenitosti obeh mest in njune bližnje in daljne okolice.

Dolgo se vozil iz Ste Marie po hribovitem svetu Alzacije do mesta Struthof — Natzweiler. Svet se tu odpre, pogled uide daleč naokrog po vinorodni Alzaciji.

Ko smo stopili iz avtobusa, nas je moreče zbadel napis na velikem vhodu iz brun in bodeče žice »Konzentrationslager Struthof — Natzweiler«. Mnogo Francozov, pa tudi tujcev, obiskuje kraj strahot ter si ga tiho in spoštljivo ogledujejo, kot da bi se z molkom hoteli pokloniti spominu tisočev, katerih življenja so se končala na tem mestu.

Taborišče Struthof — Natzweiler je bilo edino koncentracijsko taborišče na francoskih tleh. Delovalo je od leta 1941 do leta 1944. Obdaja ga dvojna ograja iz bodeče žice pod električno napetostjo. Vsakih trideset metrov ob ograji stoje črni stražni stolpi, s katerih so prežali mitraljezi in žarometi. Barak za ljudi je bilo v taborišču 17; ohranjene so le še 4 najbolj zanimive. Mesta, kjer so stale, so označena in na vsakem takem mestu stoji kamen z vklesanim imenom Dachau, Mauthausen, Buchenwald... Pretresljivi so pogledi na krematorij, na plinsko celico, v sobo za obdukcije... Prav tako pretresljivi so pripovedovanja vodiča taborišča. Ne vedo, koliko je bilo natanko žrtve v taborišču. Številka se vrti med 7 tisoč in 8 tisoč.

Iz taborišča sta ušla le dva, pripoveduje vodič. Eden izmed njiju je bil športnik — skakalec s palico. Preskočil je ograjo in zbežal po bregu navzdol. V dolini so ga ujeli, privlekli nazaj in vse je moral še enkrat ponoviti pred ostalimi interniranci. Na drugi strani ograje so ga čakali psi...

Nad taboriščem se zdaj vzdiguje veličasten spomenik iz belega kamna. Vanj je vklesana podoba interniranca. Zdi se, kot da bi govoril: Ne pozabi, človek! Pod spomenikom je velika ploščad iz rdečega asfalta. Tu se srečujejo ljudje z Vzhoda in Zahoda. Tu, pred belim spomenikom, si pišejo nevidne sporazume o miru, o sožitju med narodi vsega sveta.

JANEZ KAVAR

Pisma uredništvu

Pozabljenost, ki je ne moremo odpustiti

Organizacije ZZZB obiskujejo grobove padlih ob raznih praznikih in obletnicah. Navadno tja povabijo tudi svoje padlih in tam pokopanih borcev. Ena izmed takšnih slovesnosti je bila nedavno tudi na Dednem vrhu pri Makolah, kjer je tik pred koncem vojne padlo osem kurirjev. Med padlimi je bila tudi mlada Sonja, hči Marije Mohorič iz Ptuja. ZB matere ni povabila na svečanost in tako se ji ni izpolnila želja, da bi slišala tolažljive in spodbudne besede ob grobu svoje hčerke in njenih tovarišev.

Takšno napako ZB lahko samo obsodimo. Ne moremo in ne smemo pozabiti mater, ki so rodile in vzgojile naše junake in junakinje. Ne smemo dopustiti, da bi matere padlih borcev in bork ostale pozabljene.

To bi bila ena plat »pozabljenosti« družbe do partizanske matere. Druga, še bolj žalostna pa je ta, da mati dobiva po padli hčerki samo 12 N-din invalidnine. Ob tem bi lahko zapisali samo tole: lepe so zgodbe o človeški sreči, toda zgodbe, ki jih je skovala naša revolucija, so za mnoge preveč vsakdanje in drobnjarske. Toda prav teh ne bi smeli nikoli pozabiti, ker so del naše domovine, našega življenja.

FRANJO HOVNIK

Nikogar ni bilo od ZB

Dne 7. septembra 1968 smo pokopali mojega očeta MARTINA ZADNIKARJA, člana ZB Trnovo. Pokojni je bil v času okupacije zaradi sodelovanja z OF zaprt. Vsi trije njegovi sinovi smo bili aktivni v NOB. Dva sinova — Slavko in Franc — sta žrtvovala življenje za svobodo.

Bil je žalosten, turoben dan, zbrani smo bili svojci, bližnji sorodniki in prijatelji pokojnega, toda žal med vsemi pogrebci ni bilo nobenega predstavnika ZB niti članov društva upokojencev. Čeprav je bil moj pokojni oče od osebožitve član ZB, ni nihče smatral za svojo moralno dolžnost, da bi se ob odprtem grobu poslovil od pokojnika. Samo žalostno je zaplapolala zastava in se poklonila njegovemu spominu.

Sprašujem se kot borec NOV in sin pokojnega, ali res organizacija ZB nima toliko moralnega občutka, da bi se kdo s terena Trnovo vsaj spomnil na človeka, ki je toliko pretrpel in izgubil v borbi dva svoja sinova.

Hvaležen sem svojemu očetu, da nas je vse tri sinove vzgojil, da smo šli v boj za svobodo našega naroda, pa čeprav sta dva junaka padla. ZB Trnovo pa zastavljam vprašanje, kje je vzrok, da nihče ni smatral za potrebno vsaj malo ublažiti bol preživelih svojcev.

MARTIN ZADNIKAR, Ljubljana, Gerbičeva 10

Mladina se je poklonila spominu jelovških junakov

V ponedeljek, devetega septembra, se je na Lipniški planini na Jelovici zbralo preko tisoč mladincev jeseniške in radovljiške občine, članov ZB in svojcev padlih partizanov.

Komemoracije se je prvič udeležila Ana Dielacher, Gregorčičeva sestra, ki že 50 let živi v Beljaku, kjer je poročena. Po prvi svetovni vojni je Jože Gregorčič stanoval dva meseca pri njej, ker pa takrat na Koroškem ni mogel dobiti službe, se je vrnil nazaj čez mejo na Jesenice, kjer se je zaposlil pri Paaru.

Tudi Malka Tavčar iz Zirovnice je bila prvič prisotna na spominski slovesnosti. Njena hčerka Marta, partizanska ime Ria, je padla poleg Gregorčiča.

Od preživelih borcev usodne bitke na Lipniški planini so se slovesnosti udeležili Mirko Ambrožič iz Češnjice, Janko Preželj in Vinko Smithek iz Kranja ter Janez Lušina, podpolkovnik JLA.

Če že omenjam udeležence slovesnosti, ne morem mimo 200 jeseniških gimnazijcev, ki

so jo z Otoč peš mahnili na Jelovico in se tudi peš vrnili. Šli so po stezah partizanske Jelovice.

»Tu je padel cvet gorenjskih partizanov,« je dejal Janez Lušina, ko je navzočim obujal spomine na tragične dogodke pred 26 leti. Janez je mladini opisal potek boja, pokazal na zemljišču, kje so bili Nemci in kje partizani, po programu pa je svojim pokazal, kam je skrli Jožeta Gregorčiča, medtem ko je Ambrožič pokazal Malki, kje je padla njena hčerka Ria.

V programu na Lipniški planini so sodelovali pevski zbor jeseniških srednjih šol, recitatorji in vojaški vojašnice iz Škofje Loke, ki nosi ime po Jožetu Gregorčiču.

Letos ni bila spominska slovesnost samo na Lipniški planini. Zjutraj 9. septembra so v delavskem domu na Jesenicah

odkrili doprni kip Jožeta Gregorčiča, vidnega predvojnega delavca v vseh naprednih družtvih. Od tam je jeseniška mladina krenila v Radovljico, kjer so se skupno z radovljiško mladino poklonili spominu 75 padlih junakov Jelovice, ki so v parku pokopani skupno z Gregorčičem.

Letošnja spominska slovesnost na Jelovici je primer dobre organizacije. Zato naj omenim še tisto, kar ne sodi v program. Vojaki iz Škofje Loke so prišli na Jelovico s poljsko kuhinjo in skuhalo za vseh tisoč udeležencev toplo hrano, in sicer je vsak dobil pol klobase, kuhan fižol in kos kruha. Mladinci so za hrano plačali nekaj več kot 2 N-din, listke za hrano pa so delili profesorji in učitelji. Ni kaj reči: tisti, ki je bil letos na Jelovici, bo drugo leto spet rad, prišel. JOŽE VIDIC

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

VOJAŠKA VEDA
IN TEHNIKANov obrambni sistem
okrog Saigona

Po prvih velikih udarih južnovietnamske osvobodilne vojske po Saigonu so Američani in južnovietnamska vlada začeli hitro ukrepati. Poostriili so tudi nadzor nad rečnim prometom. Neki ameriški predstavnik, ki je tudi član skupnega ameriško-južnovietnamskega generalštaba, je pred kratkim izjavil, da ameriške sile, redne južnovietnamske enote, krajevna milica in policija nadzirajo 85 % prometa na rekah in prekopih, ki peljejo proti Saigonu.

Za zavarovanje južnovietnamske prestolnice so pritegnili več kot 40.000 Američanov in južno-

VODLJIVI IZSTRELKI »ZRAK - ZEMLJA«

Z neba na zemljo

Radarjem in raketnim izstrelkom vrste »zrak-zrak« se imajo zahvaliti, da je sodobna obramba pred napadi iz zraka močnejša kot bombniško letalstvo. Če bi težki in srednji bombniki poskušali cilj bombardirati na klasičen način tako, da ga prelete, bi že ob prvem poizkusu, da se približajo dobro branjenim objektom, imeli hude izgube. To za načrtovalce bombniških ofenziv že dolgo časa ni več nobena skrivnost in zato si prizadevajo, da bi bombnike spremenili v nosilce raket — v leteče rampe za izstreljevanje raket tipa »zrak-zemlja«.

Letalu, ki je nosilec vodljivih izstrelkov, se ni treba približati skozi cono uspešnega protiletalskega ognja, ker svojo raketo lahko izstrelji daleč pred ciljem. To mu odpira možnosti, da bo cilj zadet, letalo pa pri tem ne bo sestreljeno.

Poznamo več vrst vodljivih raketnih izstrelkov vrste »zrak-zemlja« s klasičnim dosegom: od nekaj kilometrov pa vse do nekaj stotin kilometrov.

Med najbolj znane spadajo vodljive rakete tipa »bullpup«. To so ameriške rakete, ki jih zelo uporabljajo tudi v Južnem Vietnamu. Namenjene so za uni-

čevanje mostov, splavov na rekah, manjših ladij in položajev nasprotnikovih raket. Imajo tri vrste teh raket, najbolj znana pa je tista, ki je težka 340 kg. Ta je dolga 360, čez krila pa ima 95 cm. Potem, ko jo izstrele izpod letala, lahko preleti še od 10 do 14 kilometrov dolgo pot. Največja hitrost, ki jo lahko doseže, znaša 2200 km na uro.

Brž ko pilot odkrije cilj, naravno letalo rahlo navzdol in s pritiskom na gumb pošlje raketo, ki jo ima pod krili svojega letala, proti cilju. Nato skozi optično merilno napravo spremlja raketo na njenem poletu in s premikanjem vzvoda oddaja radijske signale, ki jih sprejema radijski sprejemnik v raketi. Ti signali odhajajo v raketin avtopilot, ki premika krila in s tem uravnava raketo proti cilju v skladu z zahtevami pilota v letalu. Najnatančnejše zadetke s to raketo dosežejo takrat, kadar pilot, ne da bi spreminjal smer poleta, vodi raketo prav do cilja.

Vse to traja petnajst do dvajset sekund. V tem času leti letalo običajno kar naravnost, da bi pilot lahko dosegel z raketo čim boljši zadetek. Zato letala, ki so oborožena s takimi izstrelki, navadno sploh ne manevrirajo, ali pa zelo malo. Prav zato pa jih protiletalsko topništvo lahko natančneje obstreljuje.

Raketa »bullpup« očitno nima zadostnega dosega. Letalo, ki je oboroženo s takimi raketami, se ne more izogniti coni učinkovitega ognja protiletalskega topništva, ki brani napadeni cilj.

Za obstreljevanje majhnih, taktičnih ciljev doslej ne poznajo še nobene druge rešitve. Piloti morajo tvegati. Za obstreljevanje večjih objektov pa imajo močnejše vodljive rakete »zrak-zemlja« s precej večjim dosegom. Taka je tudi britanska raketa »blue-steel«, ki je poglavitna oborožitev bombnikov tipa »vulcan« in »victor«. Ta raketa lahko leti po izstrelitvi še 160 do 320 km daleč. To pomeni, da letala lahko izstrele te rakete še zunaj dosega večine sodobnih protiletalskih raket, če so njihovi položaji v neposredni bližini branjenega objekta.

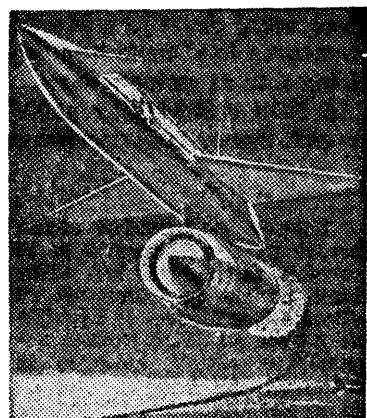
Izstrelki tipa »blue steel« so dolgi 1063, čez krila pa imajo 396 cm. Ob izstrelitvi so težki 6800 kg, lete pa s hitrostjo do 2100 km na uro. V bojni glavi imajo jedrsko razstrelivo.

Težki strateški bombniki ameriškega vojnega letalstva imajo po dva vodljiva raketa izstrelka vrste »zrak-zemlja« tipa »hound dog«. Njihov doseg ni majhen — približno 1100 km. Vanje je vgrajen inercialni usmerjevalni sistem. To pomeni, da jih usmerja proti cilju posebna programirana elektronska naprava. Sam program pa je odvisen od načina poleta. Potemtakem bombniku B-52, ki prenaša ta izstrelki, ni nujno izstreliti rakete naravnost proti cilju, temveč mora to storiti le nad ustrezno točko in v ustrezni višini. »Hound dog« se bo potem s pomočjo svojih elektronskih naprav sam obrnil in letel v smeri, ki ga bo pripeljala do cilja. Splošno pa lahko enkrat ali dvakrat spremeni smer in višino, da bi tako zasledil obrambo.

Izstrelki »hound dog« ima pod trupom turboreakcijski motor, kakršnega imajo tudi sodobna reakcijska letala. Zato je njegova hitrost v primerjavi z raketnimi izstrelki precej manjša. Največ, kar lahko doseže, je približno 2000 km na uro. To pomeni, da ga je mogoče uničevati ne le z raketami »zrak-zrak«, temveč tudi z lovci prestrelci.

Sicer pa je izstrelki dolg skoraj trinajst metrov, čez krila pa ima 360 cm. Ob izstrelitvi tehta 4500 kg. Najmanjša višina, na kateri se lahko leti, znaša 500, največja pa kakih 23.000 metrov.

Sovjetsko letalstvo, zlasti pa mornariško letalstvo ima zelo mnogo izstrelkov »zrak-zemlja« z raketnim pogonom. To so tako veliki izstrelki, da spominjajo že na letala, kot je »mig-17«. Nimajo pa pilotskih kabin, ker jih usmerjajo po radiu iz daljave ali pa prek vgrajenih programiranih elektronskih naprav. Te izstrelke imenujejo tudi »krilate rakete«. Uporabljajo tekoče gorivo, njihov doseg pa je zelo velik. Na slikah je večkrat videti, kako večmotorni reakcijski strateški bombniki-ra-

»HOUND DOG« PO IZSTRELITVI S STRATEŠKEGA BOMBNIKA B-52 LAHKO SAMOSTOJNO PRELETI VEČ KOT TISOČ KILOMETROV DOLGO POT

ketonosci lete nad oceani, pod krili in trupom pa imajo dve do tri take krilate rakete.

Sodobni izstrelki vrste »zrak-zemlja« z velikim dosegom so nedvomno silno pomembno orožje in bi jih v primeru kakšnega večjega spopada brezskrbno množično uporabljali. Navzlic temu je treba vedeti, da še vedno niso zadovoljivo rešili vseh vprašanj glede njihove natančnosti.

Od bombnika (nosilca raket) se ločijo takrat, ko njegova posadka ne vidi cilja, ker je ta oddaljen na stotine kilometrov. Zato »merijo« po znanih geografskih koordinatah. Prav zato so možne zaradi nezadostno natančnih navigacijskih in geografskih kart nasploh mnoge napake tako pri ugotavljanju lege letala kakor tudi pri določanju koordinat cilja. Izdelava kart je namreč še vedno zelo zamotano vprašanje tako zato, ker ima naš planet tako obliko, ki je matematično ni mogoče izraziti. Posledica tega je dejstvo, da so naše karte samo približno natančne, in zaradi te približnosti nastajajo pri obstreljevanju močno oddaljenih ciljev tudi napake.

Izstrelke vrste »zrak-zemlja« pa navzlic temu še nadalje izpopolnjujejo, ker resno računajo, da je letalo-nosilec raket zelo gibljivo izstrelišče in ga ni lahko odkriti. Mnogo lažje je najti in uničiti izstrelišče na tleh, zlasti če so nepomična. To je tudi odgovor na vprašanje, zakaj imajo nekatere velike sile nenehno v zraku desetine letal, oboroženih z izstrelki »zrak-zemlja« z velikim dosegom. Ti izstrelki lete nizko in imajo do cilja le nekaj stotin kilometrov dolgo pot, zato pa so pred protiraketno obrambo varnejši od medcelinskih raket, ki so od cilja oddaljene po več tisoč kilometrov.

STEVAN KORDA

V Motniku, prijazni vasi ob cesti Kamnik—Vransko, so se dne 8. septembra, ob petindvajsetletnici ustanovitve, zbrali nekdanji borci 6. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Slavka Štandrak«. Na proslavi je govoril njen prvi komandant, generalni podpolkovnik Janko Sekirnik-Simon. Na sliki: tovariša Janko Sekirnik-Simon in Franc Leskošek-Luka pregledujeta zbor brigade

vietnamskih vojakov, njihovi obrambni položaji pa segajo do 20 kilometrov daleč od središča mesta. Razen nadzorstva med ljudmi, ki prihajajo v mesto, so vzpostavili tudi poseben protiraketni sistem ter sistem elektronskih in radarskih protiminometnih relejev, ki je neposredno povezan s topniškimi baterijami. S protiminometnimi radarji je mogoče že med poletom nasprotnikove mine ugotoviti, ob čem je bila ta izstreljena.

»Ne verjamem, da bo mogel Vietkong sedaj ali v bližnji prihodnosti začeti kako večjo ofenzivo,« je izjavil omenjeni ameriški predstavnik v ameriško-južnovietnamskem generalštabu. Vse kaže, da se je zmotil.

Italijanska raketa
»indigo«

V Italiji so za boj z letali v nizkem poletu konstruirali posebno raketo z nazivom »indigo«. Raketo usmerjajo proti cilju s pomočjo posebne naprave. Težka je kakih 100 kilogramov, dolga pa 321 centimetrov. Leti s hitrostjo do 2,5 maha, to pa do 6000 metrov visoko in do 10.000 metrov daleč.

Potem ko opazovalni radar odkrije cilj in obdela podatke, te pošlje radarju za usmerjanje ali pa optični pripravi za merjenje. Navajanje izstrelka na cilj je možno na dva načina. Po prvem načinu to store s tako imenovanim samonavajanjem s pomočjo radarskega snopa. V tem primeru vse potrebne podatke najprej obdela jo v elektronskem računalniku, nato pa jih dostavi napravam v izstrelku. V drugem primeru uporabljajo infrardeče naprave opazovalnega radarja. To metodo uporabljajo takrat, kadar so elektronske motnje zelo močne in kadar je treba obstreljevati letala v nizkem poletu. Cilj spremljajo s teleskopom, ki ga pritrjuje na pomično platformo. Izstrelki je opremljen z infrardečim traserjem. To pa zato, da bi ga med poletom s pomočjo infrardečega geniometa lažje zasledovali.

Proslava ob odkritju spomenika v Dachau

V Dachauu je bilo najbolj znano koncentracijsko taborišče v tretjem rajhu. Ustanovljeno je bilo takoj po nacističnem prevzemu oblasti v Nemčiji že leta 1933. Vanj so zapirali predvsem komuniste in socialiste.

Dograjeno taborišče je obsegalo 32 barak, vsaka za 540 oseb; v letih 1942 do 1945 pa je bilo v nekaterih barakah tudi do 1500 oseb, da so po trije ležali na ozkem ležišču, ki je ustrezalo komaj za enega.

Koliko jetnikov je bilo v Dachauu, se ne da ugotoviti, zadnji jetniki ob zlomu nacizma so imeli številke nad 200.000. Koliko jih te tu umrlo ali točnejše koliko jih je bilo pobitih, grede ocene zelo narazen, dachauski župan je uradno izjavil 20.600 in nič več; na letošnji proslavi je predsednik dachauskega komiteja govoril o 70.000 žrtvah. Anglež Slew Gardner je pisal pred leti v »Sunday Express«, da je izgubilo življenje v taborišču 238.000 jetnikov, po osvoboditvi je bila pred krematorijem deščica, na tej je bilo napisano: »Tukaj je bilo v letih 1933—1945 sežganih 238.756 ljudi«. Pravega števila nihče ne ve, kajti tam so žide in jetnike iz SZ streljali ali pošiljali v plinsko celico, ne da bi jih prej registrirali, esesovci pa so sistematično uničevali vse, kar bi moglo pričati o njih zločinih. Še po prihodu Amerikancev v taborišče je umrlo preko 1500 jetnikov, ker so bili preveč izčrpani in niso prenesli pretežke hrane.

Ob osvoboditvi je bilo v taborišču nad 31.000 jetnikov preko štiridesetih raznih narodnosti; po narodnosti je bilo tedaj 9082 Poljakov, 4528 jetnikov iz SZ, 3918 Francozov, 3089 Jugoslovancev, od teh 2907 Slovencev, 103 Hrvati in 79 Srbov; dalje 2539 Židov, 2184 Italijanov, 1173 Nemcev, 848 Belgijcev, 670

Madžarov, 558 Holandcev ter manjše število drugih narodnosti.

Prva skupina Slovencev je prišla v Dachau že 15. sept. 1941 z Gorenjske, nato so prihajali s Štajerske in od novembra 1943 iz Ljubljanske pokrajine in Primorske; nad 3000 jih je tam ostalo za vedno.

Od starega taborišča je ostalo samo upravno poslopje in krematorij, del žične ograje in dva stražarska stolpa; na novo so postavili dve baraki in gospodarsko poslopje, v katerem je sedaj muzej, v baraki št. 1 je bila bolnišnica, imenovali so jo revir, v baraki št. 2 so bili pisarniški prostori; vse je lepo pobeljeno in čisto, ceste in »apelplac« posuti s peskom, da sedanji obiskovalci lahko vidijo, kako »lepo« so se imeli nekdanji jetniki v tem taborišču smrti. Spomenik žrtvam stoji pred gospodarskim poslopjem na širokem podstavku. »Comitee International de Dachau« je razpisal mednarodni natečaj za osnutek spomenika; prišlo je 54 predlogov, izmed katerih je mednarodna komisija umetnikov in strokovnjakov izbrala osnutek jugoslovanskega kiparja Glida Nandorja. Na cementnem podstavku stoji na oporah bronast spomenik iz prepletajočih se skeletov, do skrajnosti izsušenih jetnikov, dolg je 16 m, visok pa 6,30 m.

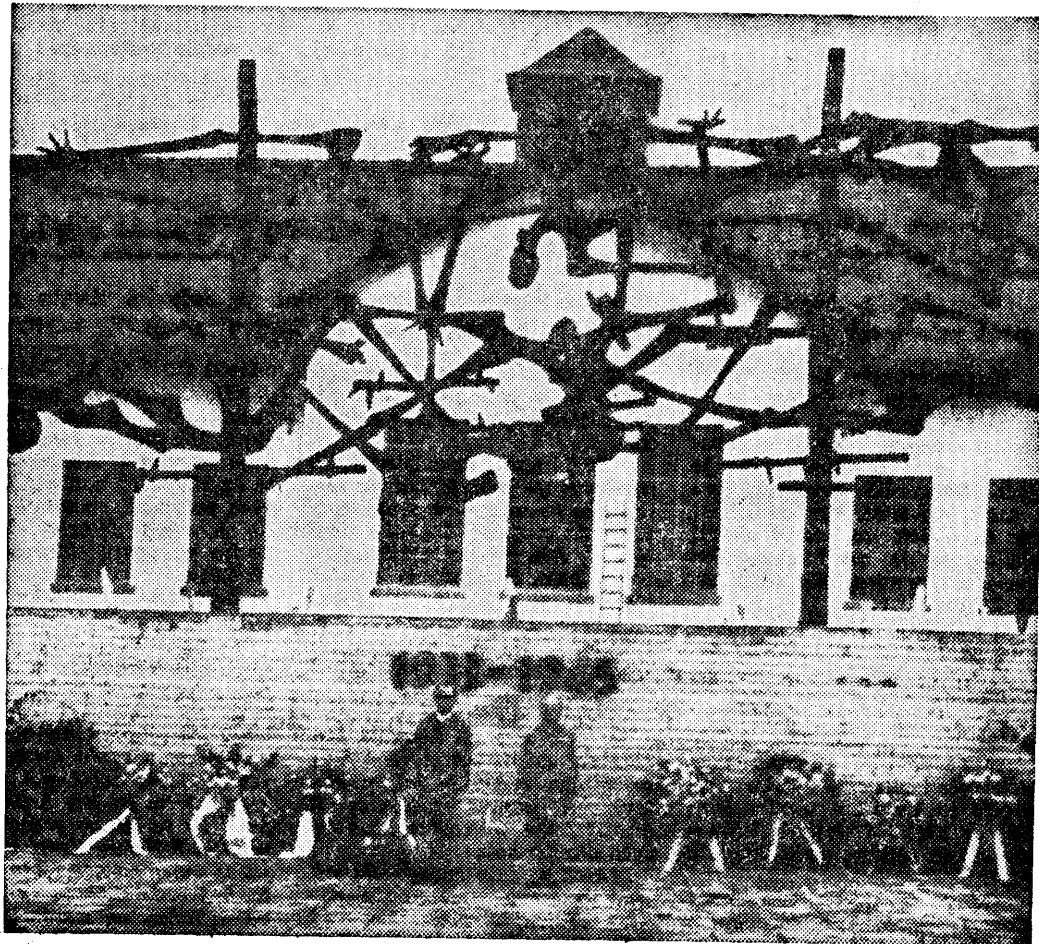
K odkritju spomenika so prispele delegacije iz mnogih dežel, zlasti močne delegacije so prišle iz Francije, Belgije in Nizozemske, tudi Čehov in Slovencev je prišlo dva avtobusa, en avtobus iz Madžarske, iz Slove-

nije je prišlo 7 avtobusov s kakimi 260 udeleženci. Ob proslavi je govoril najprej predsednik dachauskega komiteja, nato so govorili zastopniki cerkva, govorili so še podpredsednik bavarjske vlade Hundhammer ter predsednik bundesrata in predsednik berlinskega senata Schütz. Stražo pri spomeniku so po-

stavili oddelki NATO čet, ki so stacionirane v Nemčiji. Ob spomeniku so se postavili zastopniki navzočih delegacij z zastavami, pred spomenikom pa so položili vence; v imenu zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije, republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije ter združenja borcev iz Kranja in Celja.

V začetku proslave so nemški študenti demonstrirali proti navzočnosti NATO čet, nato pa proti predstavnikom vladajoče politične stranke v Nemčiji, proti Hundhammerju in Schützu, češ da so fašisti, porabili so pač to priložnost, da se pokažejo pred široko javnostjo.

V. Čopič

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

»Zadoščenje« po triindvajsetih letih

»Bi tudi danes obsodili komandanta Schellerja?« — »Da«

Komandant Scheller je v zadnjih tednih Tretjega rajha dobil nalogo, naj most čez Ren pri Remagenu požene v zrak tik pred prihodom Američanov. Ker pa se razstrelivo ni vzgalo, so ameriški tanki nemoteno pripeljali na vzhodni breg reke. Scheller pa se ni vdal kot drugi njegovi vojaki, temveč je pohitel v korpusno poveljstvo poročat, kaj se mu je bilo zgodilo.

»Komandant Scheller, aretirani ste!«

Desetega marca je Scheller prispel v korpusno poveljstvo, ki je bilo v Neurwiedu, in povprašal po generalu Hitzfeldu. Po nesrečnem in za Schellerja smrtonosnem naključju je ta bil na posvetovanju z maršalom Modlom, komandantom armadne skupine »B«, in z drugim generalom. Hitzfeld je ukazal, naj ga takoj spuste notri. Scheller mu je nato poročal, kaj se je bilo zgodilo, in opisal vse okoliščine, v katerih so se bili Američani polastili mostu. Morda je celo pričakoval, da se mu bodo zahvalili, ker je svojo dolžnost opravil do konca. Niti najmanj pa se mu ni sanjalo, kaj mu dejansko pripravljajo.

Obvestilo o dogodku pri Remagenu je v Berlinu povzročilo strašno razburjenje. Hitler je podivjal in vso krivdo za to katastrofo prevrgel na nesposobnost odgovornih oficirjev.

»Če nas bodo premagali,« je besnel, »bo konec z Nemci. Zato je bolje, da pravočasno iztrebimo naše izdajalce.«

Ukazal je, naj nemudoma raziščejo vso zadevo in v ta namen sestavijo izredno vojno sodišče. To naj kaznuje bojazljivce in tiste, ki ne izpolnjujejo povelj. Maršal Model je začutil nevarnost in zato je moral najti krivca. Scheller naj bi torej prevzel vso odgovornost za vlažno razstrelivo.

Maršal je sprva poslušal Schellerja molče. Nato pa ga je popadel bes in je skočil proti njemu ter ga zgrabil za vrat.

»Tu imamo strahopetca... Komandant Scheller, aretirani ste...«

General Hitzfeld je nezasišani prizor iznenadil, vendar je ubogal in dal svojega oficirja zapreti v eno izmed sob. Nato je skušal maršala pomiriti. Bilo pa je že vse prepozno, kajti zadeva ni bila več le v njegovih rokah. Takoj so sestavili izredno vojno sodišče, ki se je

SCHELLERJEVA VDOVA S SINOM PRED RAZVALINAMI REMAGENSKEGA MOSTA

sestalo v gostilni »Pri lipi« v Rimbachu. Tja so v spremstvu močne straže pripeljali tudi Schellerja.

Ustreljen

Sodišču je predsedoval general Hubner, ki mu je bil Hitler osebno naročil, da mora biti neusmiljen. Člana sodišča sta bila tudi dva zagrizena nacistična, podpolkovnik Penth in podpolkovnik Ehrnsperger. Da pa ne bi bilo kakšnega spodrslija, je maršal tja poslal še svojega osebnega opazovalca, ki mu je poročal, kako vsa ta zadeva poteka. Brž ko je Scheller vstopil, ga je Hubner po stari nacistični taktiki začel zmerti, da bi ga moralno zlo, mil. Scheller je nato jecjal, češ da je bil storil vse, kar je bilo v njegovi moči, in da se je vrnil v korpusno poveljstvo poročat, kako se je izteklo njegovo poslanstvo.

»Neodgovorno! Neresnično! Vi ste strahopetec in izdajalec!«

Scheller se ni skušal več braniti in se je mirno vdal v usodo. To, kar se mu je bilo v tem kratkem času pripetilo, mu je odvzelo vso moč. Ko so ga bili pred nekaj dnevi poslali na pot, je bil še živahen oficir, sedaj pa se je spremenil v kup nesreče.

Njegovi trije sodniki so za vso razpravo potrebovali le nekaj minut in že je bil obsojen na smrt, ne da bi pred tem za-

slušali kakršnokoli pričo. Takoj zatem so ga odpeljali v gozd in ga z nekaj strelji iz revolverja usmrtili. Nekaj dni kasneje je njegova žena prejela takole obvestilo:

»Izredno sodišče zahodne fronte je na razpravi dne 13. marca 1945 obsodilo komandanta Schellerja, rojenega 9. januarja 1913 v Landshutu, na smrt zaradi neizvršenega povelja in strahopetnega ravnanja pred sovražnikom. Obsodba je bila izvršena 13. marca 1945.«

Truplo komandanta Schellerja je pokopano istega dne v gozdu, ki leži kilometer zahodno od vasi Rimbacha in sedem kilometrov severozahodno od mesta Altenkirchena. Vsaka objava osmrtnice v časopisju je prepovedana.

Usoda

Izdajalčeve družine

Štiriindvajsetletna Liesel Scheller že od božiča 1944 dalje ni videla svojega moža. Preselila se je v bavarsko vas Landshut, odkoder je bil doma njen mož. Ta ji je pisal skoraj vsak dan in povpraševal za otroke. Imela sta dva, tretji pa je bil na poti. Zadnje pismo ji je odpisal deset dni pred smrtjo. Sedaj pa je nenadoma prejela to grozno uradno sporočilo...

Prej bržkone ni vedela, kaj je strašnejše: njegova smrt ali sramota. Sedaj je doživela oboje hkrati. Vojno sodišče je objavilo razsodbo in usmrtilo Schellerja hkrati z obsodbo drugih, ki so bili odgovorni za mostišče. To pa sta bila komandanta Strobel in Kraft ter nadporočnik Peters. Vaški »rodoljubi« so jo na cesti zasramovali, zdravnik pa ni hotel zdraviti njenih otrok. Bila je namreč žena strahopetca Schellerja, ki je bil prepustil most Američanom. Te ljudi je propaganda tako zaslepila, da so bili prepričani, kako bi utegnil Hitler dobiti to vojno, če ne bi bilo Schellerja...

Ko se je otrok — strahopetec sin — rodil, je Liesel Scheller odšla iskat možjevo truplo. Na kolesu se je odpeljala v Porenje in povpraševala ljudi. Ni pa si upala povedati, kdo je ona. Toda v Rimbachu so bili ljudje drugačni od tistih v Landshutu, ali pa je morda tudi že čas storil svoje. Zaupala jim je, zakaj je bila tja prišla. Povedali so ji, da je hčerka nekega kmeta vsak dan polagala rože na grob brez imena, kjer je bil pokopan njen mož. Zvedela je, da je vaški vrtnar izgrebel komandantovo truplo in ga prepeljal na vaško pokopališče. Ugotovila pa je tudi, da ji je bil mož napisal pismo in ji zapustil usnjeni plašč, vendar ni našla ne plašča ne pisma. Tako je morala vzgajati otroke, ne da bi jim mogla odgovorjati na njihova vprašanja. Njihov oče ni bil noben junak odporniškega gibanja proti Hitlerju (saj je nameraval most pognati v zrak), po drugi strani pa je bil vojak brez napake (zakaj pa so ga potem obsodili na smrt?).

(Nadaljevanje)

Dr. Tone Ferenc:

Narodnoosvobodilni boj na Gorenjskem januarja 1942

Konec januarja je policijski akcijski štab Jugovzhod določil posebnim policijskim bataljonom stalnejša območja, t. i. »zaščitna območja« (Schutzgebiete). 10. rezervnemu policijskemu bataljonu je določil del kamniškega okrožja severno od reke Save, 44. rezervnemu policijskemu bataljonu Poljansko in Seiško dolino, 93. rezervnemu policijskemu bataljonu del kamniškega okrožja (ena četa) južno od Save in območje okrog Radovljice (dve četi), 171. rezervnemu policijskemu bataljonu kraje Bled, Kranj, Skofja Loka in zaščito objektov, 171. rezervnemu policijskemu bataljonu Bohinjsko dolino, 325. policijskemu bataljonu območje okrog Kranja, Rašice in Crnega vrha, policijskemu smučarskemu patrolnemu oddelku pa Jelovico, Pokljuko in Mežaklo. Hkrati je naročil: »Bataljoni in smučarski patrolni oddelki morajo območja, ki so jim dodeljena, nadzirati, delati ogleda, ki jih zahtevajo došla poročila, in uničevati pojavljajoče se tolpe, če je to mogoče storiti z lastnimi silami, drugače pa zahtevati okrepitev pri policijskem akcijskem štabu Jugovzhod. Vse območje je treba nadzirati z nerednimi patroljami. Na primernih točkah, za katere so nam izkušnje pokazale, da jih obiskujejo tolpe, je treba postavljati zasede.«

Čez štirinajst dni je generalmajor Schreyer zapustil policijski akcijski štab Jugovzhod in izročil posle generalmajorju Karlu Brennerju, ki je 10. februarja 1942 kot novo imenovan poveljnik redarstvene policije za alpske dežele s sedežem na Bledu prevzel vodstvo vseh na Gorenjskem in Spodnjem Stajerskem angažiranih policijskih sil. Brenner je še kakih 14 dni nastopal kot komandant omenjenega štaba, dokler niso štaba ukinili.

Če na kratko povzamemo razvoj dogodkov na Gorenjskem v obravnavanem obdobju, lahko rečemo, da je v mesecu decembru 1941 in prvi polovici januarja 1942 narodnoosvobodilna borba na Gorenjskem doživela svoj drugi veliki razmah. Označujeta ga množična vstaja sredi decembra in velika ter uspešna aktivnost partizanske vojske, ki sta potisnili okupatorja v defenzivo in ga prisilili, da je proti njima angažiral močne policijske in druge sile ter posebne vrste orožja kot topništvo, tanke itd., česar do tedaj ni uporabljal niti na Gorenjskem niti na slovenskem Stajerskem. Kljub ogromni premoči, s katero je razpolagal, ni mogel partizanske vojske niti uničiti niti ji prizadeti občutnega udarca, nasprotno: razen na Mošenjski planini je imel okupator v vseh bolj večje število mrtvih in ranjenih kot pa partizani. Prisilil je sicer Gorenjski bataljon k dekoncentraciji in ob neugodnih vremenskih prilikah, pomanjkljivem delovanju partizanskih štabov itd. mu je z ogromno premočjo, aktivnostjo in nasiljem uspelo nekoliko demoralizirati ljudi, je pa moral hkrati zaradi velikega razmaha narodnoosvobodilne borbe odločiti, da do potankosti pripravijo priključitev Gorenjske in slovenske Stajerske nemškemu rajhu.

ODLOŽITEV PRIKLJUČITVE GORENJSKE IN SLOVENSKE STAJERSKE K NEMSKEMU RAJHU

To, za zgodovinske narodnoosvobodilne borbe na Slovenskem pomembno vprašanje, je že pred leti obdelal dr. Metod Mikuž v glavnem na podlagi tedaj dostopnih virov. Novi dokumenti, ki jih bom tu uporabil, prav nič ne izpodbijajo Mikužove osnovne trditve, da je narodnoosvobodilna borba, zlasti pa množična vstaja na Gorenjskem, preprečila priključitev omenjenih slovenskih pokrajin k nemškemu rajhu, pač pa nam pomagajo odkriti nekatere podrobnosti in dopolnitve.

Nacisti so se že zelo zgodaj odločili, da bo rok priključitve obeh pokrajin k nemškemu rajhu 1. oktober 1941. Ta datum so verjetno imeli za najzgodnejši, do katerega bi mogli ne samo v zakonsko-tehničnem, temveč tudi t. i. nacionalnopolitičnem pogledu končati osnovne priprave za priključitev. Do tedaj naj bi očistili pokrajini nezaželenih ljudi, predvsem zavednih Slovencev, ki bi mogli zavirati proces popolnega ponemčevanja, sprejeli ostale Slovence v svoji raznarodovalni organizaciji Stajerska domovinska zveza in Koroška ljudska zveza ter uredili vprašanje državljanstva. Do 1. oktobra 1941 so res izgnali iz slovenske Stajerske in Gorenjske tisto število nezaželenih ljudi, ki so ga ob raznih ovirah, med katerimi je bila narodnoosvobodilna borba vsakoraj največja, pač lahko izgnali. Čeprav se daleč niso dosegli predvidenega števila, pa kaže, da jih to ni motilo v taki meri, da zato ne bi izvedli priključitve ob dnevu, ki so ga določili. Glede ureditve državljanstva v obeh slovenskih pokrajinah sta si oba šefa civilne uprave prizadevala, da bi to vprašanje rešili SE PRED priključitvijo pokrajin k rajhu, kar bi bilo nekaj izjemnega, saj so v drugih pokrajinah uredili državljanstvo po priključitvi. To sta utemeljevala s tem, da bi s podelitvijo nemškega državljanstva bolj privezali slovenštajersko in gorenjsko prebivalstvo na raznarodovalni organizaciji Stajersko domovinsko zvezo in Koroško ljudsko zvezo. S to utemeljitvijo je notranji minister dr. Wilhelm Frick 23. avgusta 1941 poslal mnogim ministrstvom in uradom osnutek odredbe o državljanstvu in jih prosil, za pripombe. Ze čez pet dni jih je notranje ministrstvo tudi opozorilo, da bo predložilo Hitlerju v podpis ukaz, s katerim bo 1. oktobra 1941 izvedel priključitev obeh pokrajin k rajhu. V obeh pokrajinah naj bi ta dan uvedli tudi pravo, kakršno je na nemškem Stajerskem in Koroškem, vendar pa bi posamezni ministri v soglasju z notranjim ministrom lahko z odredbo določili, da posamezni pravni predpisi ne bodo uvedeni ali pa bodo uvedeni pozneje. Kmalu sta tudi šefa civilne uprave za Gorenjsko in Spodnjo Stajersko, prvi 3. in drugi 10. septembra, poslali osnutek Hitlerjevega ukaza o priključitvi obeh pokrajin k rajhu vodjem svojih oddelkov, da bi k njemu izdelali osnutek potrebnih odredb ali pa vsaj dali pripombe. Šef civilne uprave za Spodnjo Stajersko je osnutek ukaza priložil tudi svoj osnutek izvršilnega ukaza notranjega ministrstva, s prošnjo, naj bi mu k obema aktoma do 13. septembra poslali svoje pripombe. Osnutek izvršilnega ukaza je tudi našel vse odredbe, ki naj bi veljale tudi po priključitvi, t. j. po 1. oktobru 1941. Predlagal je, naj bi ostale v veljavi le tiste njegove najpomembnejše odredbe, ki se tičejo organizacijske izgradnje slovenske Stajerske ali ki urejajo posebne razmere. Med njimi sta tudi dve odredbi, ki ju je nameraval izdati septembra 1941 (odredba o teritorialni razdelitvi slovenske Stajerske in odredba o razdelitvi slovenske Stajerske v sodne okraje).

150 Posebno povelje pol. akc. štaba Jugovzhod 29. 1. 1942, arhiv IZDG.

151 Schreyerjevo posebno povelje 13. 2. 1942, NAW, T-175, navitek 10.

152 Dnevno povelje št. 12 pol. akc. štaba Jugovzhod 12. 2. 1942, NAW, T-175, navitek 10.

153 Poslednje ohranjeno oziroma dosegljivo povelje št. 16 je od 21. 2. 1942, NAW, T-175, navitek 10.

154 Metod Mikuž: Ali je narodnoosvobodilna borba preprečila priključitev Stajerske in Gorenjske k nemškemu rajhu? Zgodovinski časopis 1952—1953. VI—VII (Kosov zbornik), str. 733—765. Navajam: Mikuž, Ali je NOB preprečila priključitev?

155 Zvezni uradnik nemškega notranjega ministrstva pri šefu civilne uprave za Spodnjo Stajersko dr. Müller-Scholtes je v svojem prvem obsežnem poročilu z dne 30. 5. 1941 predlagal 1. oktobra 1941 za dan priključitve Spodnje Stajerske k nemškemu rajhu. (Pripis poročila v arhivu Vojnogodovinskega instituta JLA Beograd, škatla 45, št. 10/1 — navajam: Poročilo Müllerja Scholtesa 30. 5. 1941).

156 Utemeljitve odredbe o pridobitvi državljanstva na Spodnjem Stajerskem in Gorenjskem. Deutsches Zentralarchiv Potsdam (navajam: DZA), fond ministrstva za znanost, vzgojo in izobražbo (navajam: REM), Bd. 617/6.

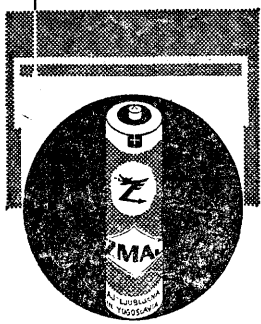
157 Stuckartov dopis 28. 8. 1941. DZA, fond Rechnungshof des Deutschen Reiches (navajam: RH), Bd. 1969.

158 Okrožnica šefa civilne uprave za Spodnjo Stajersko 10. 9. 1941, arhiv MNOM.

(NADALJEVANJE)

ZA VAŠ TRANZISTOR GRE!

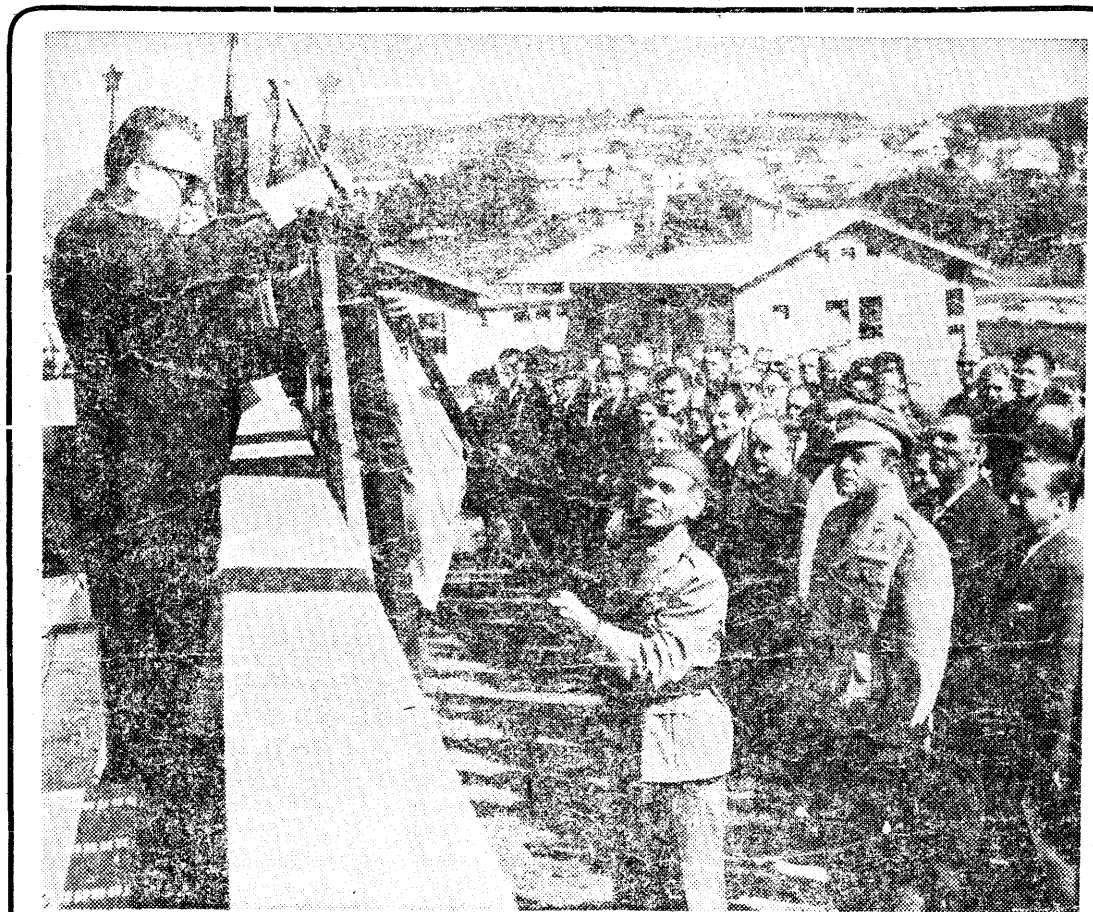
BATERIJE za tranzistorje

- specialno za tranzistorje nove baterije SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete

TOVARNA BATERIJ ZMAJ LJUBLJANA

DOMICIL DOLENJSKEMU ODREDU. — Ob občinskem prazniku so v Trebnjem podelili domicil Dolenjskemu odredu. Svečanega zborovanja se je udeležilo preko 200 bivših borcev Dolenjskega odreda in predstavnikov Gubčeve brigade ter mnogo prebivalcev občine Trebnje. Na sliki: predsednik skupščine občine Ciril Pevec pripenja trak na bojno zastavo odreda

GOSPODINJE!

NUDIMO VAM PO IZREDNO UGODNIH CENAH

V PRITLIČJU TRGOVSKE HIŠE **nama** IN BLAGOVNICI ŠKOFJA LOKA

pralna in čistilna
sredstva

NOVOSTI NAŠIH PROIZVODOV
— NOVITETE IZ UVOZA...

nama

LJUBLJANA
IN ŠKOFJA LOKA

Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

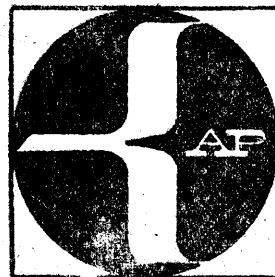
Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna,
bife, 40 sob, od teh 24 z eno po-
steljo, s kopalnicami in telefoni

Prvovrstna cigarska godba »BA-
RANJA« igra vsak večer razen
nedeljka. Specialna prekmurska
in internacionalna kuhinja. V ne-
posredni bližini Radenci in Mo-
ravske Toplice. Menjalnica, turi-
stični biro v hiši. Obiščite nas.

TURIST AGENT

AVTOBUSNI PROMET MARIBOR

- ORGANIZIRA vse vrste izletov po Jugoslaviji in v inozemstvo za skupine in posameznike ter prireja izlete za šolsko in drugo mladino s 60-odstotnim popustom
- REZERVIRA hotelske in privatne sobe za letni oddih in službena potovanja
- POSREDUJE nabavo potnih listov in vizumov
- PRODAJA avtobusne vozovnice in letalske vozovnice JAT
- VZDRUŽUJE redne avtobusne proge po Sloveniji in inozemstvu
- OPRAVLJA menjalno službo in daje vse vrste turističnih informacij

POSLUŽUJTE SE NAŠIH USLUG IN ZADOVOLJNI BOSTE!

Kdor gradi
varčuje,
če kupuje vse
pri GRAMEXU

GRAMEX NUDI ZA NAKUP

1.000.000 SD

KREDITA BREZ POROKOV

- Za nakup zlasti priporočamo:
- prvovrstno salonično kritino »Anhovo«
 - kvalitetno vrsto cementa Trbovlje — Anhovo — Umag
 - betonsko železo — na željo krivileno po načrtih
 - bogat sortiment keramike — sanitarij
 - vse vrste apna
 - vrata, okna, garažna vrata, parket, CARIL in druge obloge
 - vse vrste opečnih izdelkov — okensko steklo in drug gradbeni material

Informacije za potrošni-
ški kredit daje prodajni
oddelek, Kurliška 10,
tel. 310-140 in 312-651.

IZKORISTITE UGODEN
NAKUPI

SAP

LJUBLJANA

ODDELEK ZA TURIZEM,
TITOVA 38

Poslovalnice: Ljubljana, Zagreb, Brežice, Krško, Trbovlje, Idrija in Cerknica

*Vabimo vas
na jesenske izlete*

ISTRO

boste spoznali na nedeljskem izletu 22. septembra t. l. Potovali bomo prek Divače, Ržane, Hrastovelj, Buzeta do Motovuna in se vračali prek Buj, Portoroža in Kopra v Ljubljano.

V ZRN bomo potovali 27. septembra t. l.

MÜNCHEN

Veliko prireditev Oktoberfest in tehnične dosežke znanega bavarskega mesta si bomo ogledali v 4 dneh. Na povratku pa bomo videli še Salzburg, Grossglockner in Koroško.

AVSTRIJO — ŠVICO in ITALIJO

bomo prepotovali 28. septembra na 8-dnevno potovanje: Cortina, Bolzano, Innsbruck, Liechtenstein, Zürich, Luzern, Bern, Lausanne, Torino, Milano, Genova, La Spezia, Pisa, Firenze, Bologna, Padova in Trst. Na celotni trasi boste pod vodstvom strokovnega vodiča videli kulturne in zgodovinske spomenike in tehnične dosežke večjih mest teh držav.

- ZAHTEVAJTE PROGRAME ZA POSAMEZNA POTOVANJA.
- ZANIMAJTE SE ZA NAČIN OBROČNEGA ODPLAČEVANJA.
- ZNIZUJEMO CENO NA OSEBO ZA SKUPINSKA POTOVANJA.
- PREPRIČAJTE SE O KVALITETI NAŠIH POTOVANJ.

SAP — LJUBLJANA

Titova 38, tel. 314-922

PRESKRBUJE INDUSTRIJO IN DRUGE POTROŠNIKE Z GUMI-AZBESTNIMI TESNILNIMI PLOŠČAMI RAZLIČNIH KVALITET IN NAMENOM UPORABE:

- TESNIT 10, TESNIT 25, TESNIT 100, TESNIT KEMIT, TESNIT SOLVENIT, TESNIT UNIT IN TESNIT ARMIT (ŠTEVILKE POMENIJO ATMOSFERE PRITISKA).

Dolgoletna tradicija v izdelavi slojastih plastičnih mas — laminatov: izoteksta po DIN 7735, kvalitete HgWG in HgWF ter izocartov po DIN 7735 kvalitete Hp I, Hp II, Hp III, Hp IV.

Kooperacija z industrijo motorjev in motornih vozil ter strojev za gradbeništvo.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

*Zaupajte nam
svoje denarne
posle, opravimo
jih hitro,
natančno in
zaupno pod
najugodnejšimi
pogoji*

- Sprejemamo navadne hranilne vloge in jih obrestujemo po 6,25 %
- Sprejemamo vezane hranilne vloge na odpovedni rok in jih obrestujemo od 7 do 8 %
- Zbiramo sredstva občanov in delovnih organizacij ločeno in združeno za stanovanjsko graditev
- Dajemo posojila za nakup, graditev in dograditev ter obnovo stanovanj, komunalnih naprav, garaž in počitniških hišic
- Dajemo posojila kmetijskim varčevalcem
- Dajemo posojila občanom
- Odkupujemo tuja plačilna sredstva
- Prodajamo tuje valute, čeke in kreditna pisma za službena, privatna in turistična potovanja (provizija 0,5 %)
- Odpiramo osebne devizne račune in jih obrestujemo od 6,25 % do 8 %, od tega 4 % do 6 % v devizah — posle opravljamo brezplačno
- Odpiramo žiro račune občanom

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

posluje za stranke:

- Osrednja poslovna enota, Šubičeva 2 in Mestna hranilnica ljubljanska vsak dan, razen sobote, od 7.30 do 18. ure neprekinjeno.

Vse druge poslovne enote pa:

- v ponedeljek in sredo od 7.30 do 16. ure neprekinjeno,
 - v torek, četrtek in petek od 7.30 do 12. ure
- Ob sobotah poslujejo s hranilnimi vlogami Kreditne banke in hranilnice Ljubljana vse pošte v Sloveniji.

Pet let OAE

Ko so se januarja 1962 afriški državni zbrali na konferenci v nigerijskem Lagosu, so spoznali, da razdrobljenost takšnih sestankov neugodno deluje na celino. Takšne konference so bile v Akri (1958), v Adis Abebi (1960), Casablanci (1961), Monrovi (1961). Sklenili so ustanoviti skupno afriško organizacijo, morda nekakšno afriško OZN.

26. maja 1963 so v etiopski prestolnici podpisali ustanovno listino organizacije afriške enotnosti (OAE) in tedaj je eden največjih pobornikov za nastanek te organizacije, etiopski cesar Haile Selasie dejal: »Zgodovina nas uči, da je v slogi moč, vabi nas, naj pozabimo na nasprotja ter jih skušamo premagati z iskanjem skupnih ciljev. Ne smemo izgubiti poguma, če že jutri ne bomo dosegli popolne enotnosti.«

Predsednik ZAR Gamal Abdel Naser je navdušeno vzkliknil: »Ustvarimo afriško zvezo, izdelajmo ustanovno listino, organizirajmo občasna srečanja, naredimo vendar nekaj!«

Organizacija afriške enotnosti si je postavila pet glavnih ciljev:

1. Okrepiti enotnost in složnost afriških držav.
2. Uskladiti in okrepiti sodelovanje med afriškimi državami ter njihovimi prizadevanji, da bi afriškim ljudstvom omogočili boljše življenje.
3. Braniti suverenost, ozemeljsko nedotakljivost in neodvisnost afriških držav.
4. Odstraniti iz Afrike kolonializem vseh oblik.
5. Spodbujati mednarodno sodelovanje, upoštevajoč ustanovno listino Organizacije združenih narodov in Splošno deklaracijo o človeških pravicah.

OAE se je dve leti izogibala temeljitejšemu delu, tako da so ti cilji postali nekakšna idealna pravila. Globlje so se posvetili problemom šele v Akri leta 1965. In vendar je osnovna skrb OAE vseh pet let boj proti razdrobljenosti in protinarnosti, ki jo je generalni sekretar OZN U Tant na konferenci v Kinshasi septembra lani imenoval »provincialnost«. Zakaj v OAE so si dostikrat postavili vprašanje, ali je enotnost Afrike v tem, da dobi kontinentalno vlado. Mnenja o tem so bila in so še deljena, nasprotij med »revolucionarnimi« in »zmernimi« je bilo dosti, naposled pa so treznejši politiki sklenili, da je kaj takega mogoče doseči neke v daljni prihodnosti.

Če je nastanek kontinentalne vlade daljna prihodnost, pa je boj za osvoboditev afriških ljudstev, ki še ječijo pod jarmom kolonializma, ena izmed osnovnih dejavnosti OAE. Gre za podporo osvobodilnim gibanjem v Angoli, Južnoafriški uniji, Rodeziji in Mozambiku, ki pa ne more biti velika, zakaj zmogljivosti proračuna OAE so dokaj skromne: v proračunu za leto 1968—1969 je približno 2,3 milijona dolarjev.

Če pripisujemo OAE vlogo regionalne OZN, pa ni mogoče govoriti, da bi bila Organizacija afriške enotnosti podobna vojaškemu sporazumu, na primer NATO ali Varšavskemu paktu.

Organizacija afriške enotnosti je v petih letih delovanja imela zelo veliko težav in doživela je dosti porazov, ki so posledica nenehnega boja med »revolucionarnimi« in »zmernimi«. Čeprav je organizacija nastala, da bi naredila konec nekakšni afriški hladni vojni, pa je še dolgo pot do miroljubnega sožitja. Tako je OAE še danes odsev medafriških nasprotij.

Število članic OAE se je od leta 1963 nenehno večalo, konference pa se niso zmerom udeleževale. Leta 1963 je bilo v Adis Abebi štiriindvajset državnih poglavarjev izmed dvaintridesetih. Naslednje leto v Kairu je bil dosežen rekord, ki ga bržkone ne bo mogoče kmalu potolči: na konferenco je prišlo trinajst desetih državnih poglavarjev. Leta 1965 v Akri: komaj devetnajst vodilnih državnikov. Leta 1966 v Adis Abebi: še manj, samo trinajst, čeprav je OAE tedaj štela že osemindvajset držav članic. Lani v Kinshasi je prišlo na zborovanje sedemnajst državnih poglavarjev. Nekateri so sporočili, da bi zadoščale konference na dve ali tri leta.

Seveda so problemi, o katerih so si bili enotni, ko so jih sprejeli, toda sklepov so se držali vsak po svoje. Tako na primer glede rodezijskega problema oziroma sploh problemov dekolonizacije. Zunanji ministri OAE so se decembra 1965 sestali v Adis Abebi in skoraj soglasno sklenili, da je treba prekiniti diplomatske odnose z Veliko Britanijo, ki se je po enostranski proglasitvi samostojnosti Rodezije obnavljala posredovati s silo proti »upornikom« v Salisburiju. Sklep zunanjih ministrov OAE je imel velik odmev v Afriki in v svetu. Toda 15. januarja 1965, ko naj bi bilo rečeno tudi storjeno, so ugotovili, da je to naredilo le devet izmed dvaintridesetih držav.

Prav tako ni bilo storjeno skoraj nič glede izгона belih najemnikov, ki so se dolgo šopirili po Kongu. Ko je kongska armada premagala najemnike in jih pregnala iz države, so o njihovi usodi začele razpravljati komisije OAE. To je bil ves uspeh.

Zunanji poraz je OAE doživel, ko se je senegalski diplomat Gabriel Arboussier kot predstavnik Afrike namenil v direkcijo FAO (Organizacija za prehrano in poljedelstvo): sploh ga niso poslušali.

Vendar je bilo delovanje Organizacije afriške enotnosti zelo uspešno pri reševanju sporov med sosednjimi afriškimi državami. Tako je bilo ob mejnih spopadih med maroko in alžirsko vojsko leta 1963, ob sporu med Somalijo in Etiopijo leta 1964 in januarja letos ob sporu med Kongom in Ruando, ko vlada Ruande ni hotela izročiti tujih najemnikov, ki so pribežali na njeno ozemlje in ki bi jim morali soditi v Kongu.

OAE je uspela izpolniti delovanje velikih regionalnih ekonomskih skupin. Tako je danes v Zahodnoafriški gospodarski skupnosti štirinajst držav in aprila letos so v Monrovi postavili temelje zahodnoafriškega skupnega tržišča, ki ima par v že ustanovljeni podobni organizaciji — Gospodarski skupnosti dežel vzhodne Afrike.

Navzlic vsem nasprotjem je ena najbolj pozitivnih dejavnosti OAE usklajevanje pomoči osvobodilnim gibanjem, za katero skrbi Osvobodilni odbor. Pri tem nameravajo ostati še naprej, predvsem pa povečati obseg pomoči in obenem paziti, da pomoči ne bi razpisno porabili s financiranjem raznih nasprotnih gibanj, katerih nekatera so kar folklorna značaja. Zato je v ospredju pomoč gverilskemu gibanju v Smithovi Rodeziji, v Južnoafriški uniji, v Angoli in sploh v portugalskih kolonijah. Delovanje oblasti v Južnoafriški uniji je trn v peti OAE: ta država nima samo plodnih odnosov z zahodnimi velesilami, marveč včasih gospodarsko sodeluje — morda posredno — z več državami Afrike.

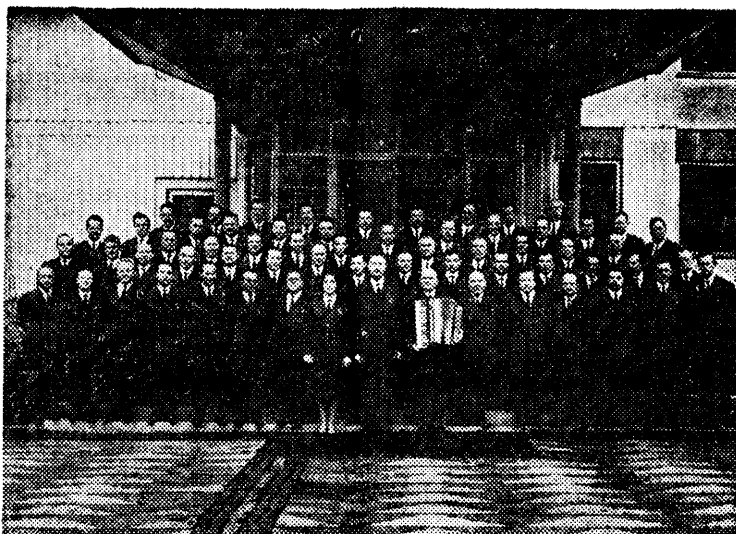
Državljska vojna v Nigeriji, o kateri so govorili že na lanski konferenci v Kinshasi, ni uradno na program letošnje konference v Alžiru, ki se je začela 13. septembra. V Alžir je prišla samo delegacija iz Nigerije, ne pa iz uporne Biafre. Federalni režim v Lagosu je sicer skušal končati vojno pred začetkom konference OAE, vendar se mu to ni posrečilo. Zdaj uradno pravijo, da je državljanska vojna med Lagosom in Biafro nigerijska notranja zadeva. Ob začetku konference v Alžiru je bilo sporočeno, da bo o naporih za sporazum med Nigerijo in Biafro poročal etiopski cesar Haile Selasie, da pa lagoška delegacija ne bo dopustila pogovorov o tem vprašanju. To vsekakor ne bi bilo v prid Organizaciji afriške enotnosti.

STANE IVANČ

KULTURA IN PROSVETA

Partizanski invalidski pevski zbor je pel na Nizozemskem

PARTIZANSKI INVALIDSKI PEVSKI ZBOR V KONCERTNI DVORANI V BRUNSSUMU

Partizanska pesem je zopet zaorila po širnih ravninah Nizozemske. Partizanski invalidski pevski zbor je v dne od 29. avgusta do 7. septembra ponovil svoj veliki uspeh v deželi mlinov na veter ter ogrel srca številnih ljudi, ki so se bili nekaj postavili fašizmu po robu. Pevci PIPZ so povedali, da so jih ljudje sprejemali povsod z najbolj iskrenimi čustvi, kot borci za mir in proti fašizmu.

Partizanski invalidski pevski zbor je bil tokrat gost moškega pevskega zbora iz Brunssuma. Pevci so stanovali pri svojih gostiteljih, pri njihovih družinah in tako je bilo mogoče navezati še tesnejše stike. Z Brunssumčani so se pevci iz Ljubljane spoznali že pred tremi leti. Lani je zbor gostoval v Kranju in bil gost tamkajšnjega zbora »France Prešeren«.

Pevci PIPZ so se predstavili na štirih koncertih: v Brunssumu, Krominjeu, Goesu in Slenaken. Vstopnice za koncerte so bile že nekaj dni poprej razprodane, dvorane pa seveda zasedene do zadnjega kotička. V vsakem mestu gostovanja so pevci izrekli priznanje najvišji predstavniški oblasti — župani in drugi, v Deu-Hagu pa jih je sprejel tudi jugoslovanski veleposlanik na Nizozemskem dr. Djuro Ninčič. Na enega koncertov je prišel zastopnik nizozemske kraljice.

Nizozemskim poslušalcem so najbolj ugajale borbene pesmi. Ves program (19 do 21 pesmi) so lahko spremljali tudi na sporedih, tiskani v holandskem jeziku. Izmed partizanskih pesmi so najbolj toplo sprejeli »Našo

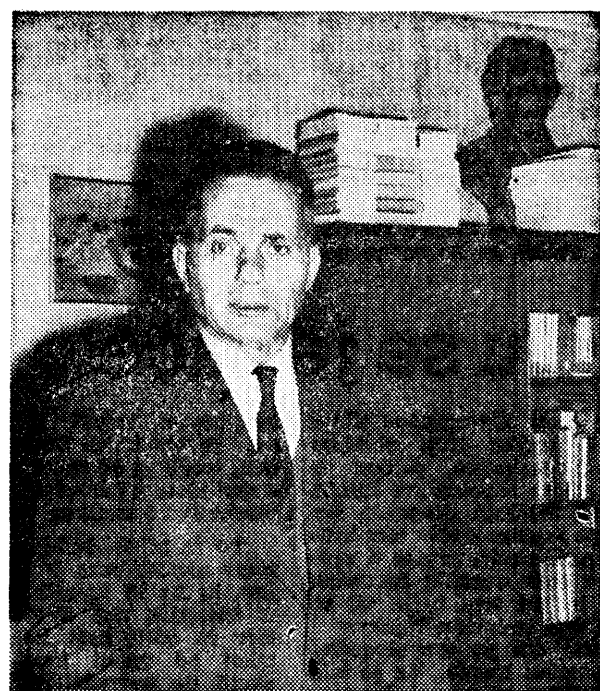
vojsko«, »Konjuh planinom« in »Hej, brigade!«, od narodnih pa »Mojeje«, ki jo je izvrstno pel Božo Grošelj, pevec Slovenskega okteta. Od solistov naj omenimo še Poldeta Cernigoja v »Konjuh planinom«, Jožeta Udoviča in Friderika Lupšo v »Ribniški« ter Jožeta Gašperšiča v »Koloniji«. PIPZ je z odličnim izvajanjem spet dokazal, da so mu partizanske pesmi res pri srcu, da lahko seže v njihove najgloblje kotičke po popolno po-doživljanje NOB.

Pevci iz Brunssena in Ljubljane so postali še večji prijatelji. To prijateljstvo ne ostaja le v krogu zborov. PIPZ je prišel na Nizozemsko kot predstav-

nik antifašistov iz dežele, ki je vodila boj proti skupnemu sovražniku obeh dežel. Tega gostitelji niso nikdar, posebno ob slavnostnih nagovorih, pozabili povedati, obenem pa potrdili odločenost boriti se za mir v svetu. Največ o svoji navezanosti na svobodo so povedali tulipani, ki so jih nizozemski pevci pred tremi leti posadili v Begunjah, pri Frankolovem in še drugod v Sloveniji. Obisk PIPZ je še en člen v verigi solidarnosti med nizozemskimi in slovenskimi rodoljubi.

Obisk partizanskih pevcev je bilo prijetno doživetje tudi za slovenske izseljence na Nizozemskem. Za tiste v Limburški pokrajini so člani PIPZ pripravili v Slenaken samostojen koncert, z njimi pa so se srečali tudi v Brunssumu. V zahvalo so jim izseljenci pripravili spored folklornih in pevskega točk.

—2C—

MIŠKO KRANJEC — ŠESTDESETLETNIK

Miško Kranjec, eden vodilnih slovenskih pisateljev, je praznoval 60. rojstni dan. V svojem velikem opusu je opisal predvsem prekmurskega človeka, njegov boj za obstanek. S proletariatom je Miško Kranjec navezal tesne človeške stike že v rani mladosti, še tesneje pa je bil z njim v letih 1934-35 kot urednik partijskega lista »Ljudska pravica«. Madžarskemu okupatorju se je postavil po robu z vsem svojim bitjem; že l. 1941 je bil interni-

ran, zatem pa postal partizan v Savinjski dolini in Beli krajini. Po vojni je nadaljeval svojo pisateljsko izpoved. V novejših delih obravnava medvojno in sodobno povojno tematiko. Kmalu bo izšlo njegovo najnovejše delo »Svetlikanje jutra«, objavlja pa tudi nadaljevanje tetralogije »Za svetlimi obzorji«, roman o pohodu XIV. divizije na Stajersko. Ob jubileju mu tudi naše uredništvo želi še veliko let uspešnega dela!

Svečanost na Rabu

Dne 8. septembra 1943 je kapitulirala Italija. Ta dan je pomenil svobodo tudi za nekaj tisoč slovenskih, židovskih in hrvaških internirancev, zaprtih v taborišču na otoku Rabu. Upri so se, prevzeli oblast v taborišču in ustanovili brigado, ki je izvedla nekaj akcij, nato pa odpotovala v Slovenijo. Interniranci hrvaške narodnosti so odšli v enote NOV v Hrvaški, židovski pa so se vključili v 8. banijsko divizijo.

Dne 8. septembra 1968 je bila na pokopališču internirancev na Rabu žalna svečanost ob petindvajsetletnici osvoboditve taborišča. Udeležili so se je poleg mnogih domačinov tudi nekdanji interniranci iz okolice Cebra, Bele krajine, Ljubljane in Goriške. Navzoči sta bili tudi delegaciji republiških odborov ZZB NOV Slovenije in Hrvaške ter delegacija z Reke. V imenu slovenske delegacije je govoril tovariš Henrik Zdešar, v imenu židovskih internirancev dr. Singer, v imenu občinskega odbora ZZB Rab pa njegov predstavnik. Delegaciji obeh republikah odborov sta položili vence na grobišče.

Grobišče je zadovoljivo oskrbovano, čeprav še nekatera dela, ki jih izvaja občinska skupščina Rab, ob slovesnosti še niso bila končana.

Svečanosti se je udeležil tudi Goriški oktet, ki je že v soboto zvečer zapel v hotelu »Imperial« nekaj pesmi, na sami žalni svečanosti pa je nastopil s tremi žalostinkami. Recital je tovariš Janez Vrhunc iz Ljubljane, sodelovalo je tudi gledališče z Reke.

Nekaj svojcev na Rabu umrlih internirancev je prižgalo sveče na grobovih in s solzami v očeh počastilo spomin svojih dragih.

IVAN HMELAK: SOŠKA FRONTA

Spomin na dogodke prve svetovne vojne je pri nas že precej zbledel, zlasti pa grozotah druge svetovne vojne, ki smo jo tako krvavo občutili. Toda ob petdesetletnici dogodka prve vojne, je zanimanje za njo spet nekoliko oživelo. Zal pa po prvi svetovni vojni nismo dobili dosti knjig, ki bi govorile o teh vojni letih in dogodkih na frontah. Čas neposredno po prvi svetovni vojni

temu ni bil naklonjen, pa tudi razmere so bile pri nas za pisanje spominov in izdajanje tovrstnih del neprimerne. Tako torej danes, ko se spominjamo usodnih dogodkov pred petdesetimi leti, nimamo dosti pričevanj. Vsaj v slovensčini ne. Mladim rod, ki bi se hotel seznaniti z dogodki prve svetovne vojne, torej nima na razpolago dovolj poljudno napisane in zanimive literature, ki

bi ga pritegnila. Knjiga, ki prihaja sedaj med slovenske bralce, predstavlja torej še toliko zanimivejšo novost.

Leta 1966 je izšla knjiga z avtobiografskim pričevanjem Ivana Hmelaka »SKOZI PLAMENE PRVE SVETOVNE VOJNE. Zdal pa se ji je pridružil knjiga Ivana Hmelaka SOŠKA FRONTA. Izšla je pri založbi Lipa v Kopru. Predstavlja sicer knjižno izdajo podlistka o soški fronti, ki je izhajal v časopisu TT. Pomeni pa dopolnitev skromne literature o prvi svetovni vojni, zlasti o bojih za našo zahodno mejo. Tedanji slovenski vojniki v avstro-ogorskih uniformah so se namreč, vsaj posredno, borili tudi za naše sedanje zahodne meje. Tako piše avtor v svojem predgovoru h knjigi, ko ugotavlja nezanimanje za dogodke prve svetovne vojne in skromno literaturo o njej v slovensčini.

Knjiga o soški fronti ni zgodovinsko delo, tudi ni avtobiografska pripoved. Značaj dela polnaneja avtor sam, ki pravi, da je od uredništva časopisa dobil v popravilo zapiske o prvi svetovni vojni, zlasti o soški fronti. Potem je tem zapiskom sledilo drugo gradivo, avtobiografski spomini, pričevanja, slike. Tako je nastalo delo, ki je poljudna pripoved o dogodkih na soški fronti, pripoved, dopolnjena z najrazličnejšimi podatki, zgodovinskimi gradivom, slikami in pričevanji neposrednih vojni udeležencev. Ta pripoved je, kot ho, takoj ugotovi vsak bralec, precej preprosta, niti literarno oblikovana, niti znatno obdelana, temveč pripovedna. Je pa zanimiva in pritegniva vsakega bralca. Z njo je gotovo bil dosežen osrednji namen, seznaniti s dogodki soške fronte in krvaviimi vojnimi spopadi širok krog slovenskih bralcev.

Seveda bi si želeli tehtnejših del tudi o prvi vojni, čeprav je morda za to danes že pozno. Toda ko se spominjamo dogodkov na soški fronti pred več kot petdesetimi leti, je bilo vsekakor prav, da je založba Lipa v Kopru v spomin na vojne dogodke in udeležence krvavih spopadov, mladini pa v pouk, izdala ta podlistek tudi v knjižni obliki. V njem bo vsakdo našel poučnega in zanimivega branja ter se seznanil s vojnimi dogodki, ki so močno posegali tudi v slovensko zgodovino.

ZALUJOCA MATI C.

Primorska mati sinu

Jaz, žalostna mama mojega Francija, vas lepo pozdravljam in se vam zahvaljujem, ker ste mojega sina spremljali domov in ga lepo položili v grob.

Okoli njega sedaj rožice cvetijo in moje grenke solze ga kropijo. Svoboda je res zlata, toda tudi moj sin je zlat, ker je za svobodo življenje dal.

Za svobodo se je boril moj dragi, ljubi sin. Tovariši in tovarišice, nič se ne prestrašite tega, le v boj naprej, v boj naprej!

Pesem je bila prvič objavljena v Partizanskem dnevniku 5. aprila 1944.

Podelitev domicila Briško-beneškemu odredu

Deveti september je praznik občine Nova Gorica. Ta datum je vezan na dogodke ob razpadu fašistične Italije, ko se je primorsko ljudstvo dvignilo v upor in preplavila Gorico. Takrat se je začela formirati »Goriška fronta«, s katero je bila Gorica oblegana vse do 24. septembra 1943. leta.

Letos je bila 15. septembra v Novi Gorici osrednja slovenska proslava ob 25-letnici vse-ljudske vstaje na Primorskem. Od 24. avgusta do 22. septembra so tu na programu različne prireditve. 9. septembra se je v upravni stavbi občine v Novi Gorici začelo zborovanje slovenskih zgodovinarjev. Zaradi te prireditve se je občinska skupščina morala umakniti na svojo slavnostno sejo v dvorano občinskega sodišča, kjer je zasedala 8. septembra dopoldne.

Med slavnostno sejo so na grobnici borcev NOV v Solkanu položili venec, predsednik občinske skupščine tovariš Milan Vižintin je imel slavnostni govor, nakar so podelili domicil Briško-beneškemu odredu.

Sklep o podelitvi domicila tej enoti, ki je že četrta z domicilom v novogoriški občini, je takole utemeljen:

»Briško-beneški odred je nastal in se razvijal v Goriških Brdih in Slovenski Benečiji ter je vse do zmage deloval na skrajnih slovenskih narodnostnih mejah. Prav zaradi tega obstoj odreda ni bil pomemben le v vojaškem, marveč tudi v političnem pogledu. Bil je žarišče narodne zavesti, soustvarjalec ljudske oblasti, pomembna pa je bila tudi njegova vloga pri razvijanju sodelovanja z italijanskimi partizanskimi enotami. Občina Nova Gorica kot obmejna občina se bo vedno po-

našala s plemenitim izročilom Briško-beneškega odreda, za kar mu podeljuje domicil...«

Cepprav je bilo letošnje praznovanje občinskega praznika v Novi Gorici v senci velikih priprav na slavnosti, ki so bile teden dni kasneje (15. septembra), je akt o podelitvi domicila na slavnostni seji občinske skupščine zbudil veliko zanimanje med ljudmi in obogatil razpoloženje prazničnih dni, ki jih Novogoričani doživljajo ta mesec.

Nekaj osnovnih podatkov o nastanku in delovanju ter pomenu Briško-beneškega odreda:

Ustanovljen je bil decembra 1943. leta, in sicer po odredbi št. III. (Alpske) operativne cone. Ta št. 3. decembra naročil št. 10. Goriške divizije, naj ustanovi na svojem operativnem področju Briško-beneški odred iz dveh bataljonov in z začetno številčno močjo 200 borcev. Za operativno področje te enote je bilo določeno ozemlje na desnem bregu Soče.

Naloge odreda so bile tedaj takole določene:

- preprečevati sovražniku kontrolo na sektorju odreda, in sicer z uničevanjem manjših patrol in kolon;
- pridržati na sovražne postojanke vzdolž narodnostne meje;
- napadati sovražne postojanke v dolini Soče od Gorice do Boveca;
- mobilizirati in vključevati v vojsko nove in nove borce;
- politično delovati med prebivalstvom;
- vzdrževati zveze in sodelovati z enotami italijanskih partizanov.

Vse te naloge je odred uspešno izpolnjeval. Ze pozimi 1943/44 so enote odreda izvedle več uspešnih napadov na sovražne postojanke, patrole in kolone. Izredno drzna in uspešna je bila akcija 2. bataljona,

ki je marca 1944. leta napadel zasilno vojaško letališče Belvedere pri Vidmu, kjer je bilo pobitih in ujetih precej sovražnikovih vojakov ter uničenih 9 letal. Kmalu zatem je sledila zelo uspešna akcija, ko so enote Briško-beneškega odreda pograle v zrak veliko skladišče letalskih bomb in raznega razstreliva ter municije v Ločniku pri Gorici, kjer je bilo poleg velike materialne škode pobitih tudi nekaj sovražnikovih vojakov.

Poleti 1944 je bila Gorica stalno vznemirjana z akcijami enot tega odreda. Dve večji akciji iz tega obdobja bi bili: likvidacija fašistične postojanke Fevma pri Gorici v noči od 25./26. junija, kjer je bilo pobitih 33 sovražnikovih vojakov in je našim borcem padel v roke bogat vojni plen v orožju, municiji in opremi. 30. junija: napad na sovražno kolono na cesti Gorica—Plavce, kjer je bilo pobitih 80 sovražnikovih vojakov, uničeno trije kamioni, oklepni avto in hrustar.

Med enega največjih uspehov obveščevalne službe Briško-beneškega odreda in operativne sposobnosti njegovega 2. bataljona je treba šteti likvidacijo sovražne postojanke

Zaga pri Bovecu. V noči od 15./16. junija je Bovška četa 2. bataljona BBO likvidirala to sovražno postojanko. Italijanski vojaki, naveličani vojskovanja, so se po predhodnem sporazumu predali z vsem orožjem in opremo. Postojanka je bila močna, saj je štela 130 vojakov. Odslej so morali to postojanko vzdrževati Nemci sami s svojimi vojniki. Pa tudi ta ni srečno dočela konca vojne. Rezijski bataljon, ki je deloval na zapadnem območju BBO, je 30. aprila 1945 postojanko na Zagi obkolil, napadel in likvidiral.

Enote BBO so se spopadale s sovražnikom v Brdih, Beneški Sloveniji ter samostojno ali v sodelovanju z italijanskimi partizani tudi v furlanski nižini. Operirale so v Villanovi, Fari, Krminu, Ločniku, Moši, Čedadu, Spletu Slovenov, Azli, Livku, Rabilju in drugje. Zeleniško postaje Humili—Trbiž so nekajkrat porušili in tako po več dni zaustavili železniški promet, ki je bil za oskrbovanje nemške fronte v Italiji silno važen.

V sodelovanju z italijanskimi partizani je odred opravil tudi številne t.i. prehranjevalne akcije v

Furlaniji, s katerimi je pomagal oskrbovati enoto IX. korpusa. Ena takih izredno uspešnih prehranjevalnih akcij je bila tista, ko so borci BBO s pomočjo garibaldinskih obveščevalcev v tovarni, peneh se vin v Villanovi zasigli celotno zalogo sladkorja (več kamlenov) in ga uspeli pretovoriti vsa partizanskim bolnišnicam ter intendanci IX. korpusa.

Ob tako razgibani in uspešni dejavnosti je odred močno zbudil narodno zavest prebivalstva na svojem operativnem območju. Najboljši dokaz za to je njegova rast. Iz Beneške in iz Rezijske čete sta se kmalu razvila bataljona. Poročilo štaba odreda z dne 6. septembra 1944 navaja, da ima odred pet bataljonov. Rezijsko četo ter dva minersko sabotažna voda. Skupno je imel tedaj že 723 borcev. Tako številčno razvit je odred jeseni leta 1944 močno okrepljen XVII. SNOB Simona Gregorčiča, ki se je tedaj časno zadrževal na desnem bregu Soče.

Ko se je novembra 1944 osnoval operativni štab za zahodno Primorsko, so enote BBO operativno prešle pod poveljstvo tega vodstva, kjer so aktivno delovale vse do osvoboditve. Pred tedanjimi zavetniki so enote operativnega štaba za zahodno Primorsko pregnale okupacijsko vojsko iz Krmina, Čedad in Vidma ter tako prav do zadnjih ur vojne častno in uspešno izpolnile vse naloge.

Med Logom pod Mangartom in Novo Gorico živi najmanj tisoč nekdanjih borcev, ki so bili v vrstah BBO. Med temi borci je tudi nekaj Dolenjcev in Notranjcev, ki so se ob razpadu Italije, ob vrnitvi iz koncentracijskih taborišč, zadržali na tem ozemlju do konca vojne. Tako ima sprejetje domicila za to enoto zelo velik pomen.

Ciril Zupanc

IMELI SMO LJUDI...

Anton Poje

nadi. Ob razpadu bivše Jugoslavije so ga Kočevarji obsojili na smrt, pa jim je ušel.

Leta 1941 se je vključil v OF in delal v raznih odborih. Junija 1942 so ga zajeli, bil je v internaciji v Padovi. Po kapitulaciji Italije so ga zajeli Nemci in ga odpeljali v nemška taborišča. Vrnil se je šele 1945. Njegov sin Anton je vstopil ob italijanski kapitulaciji v Sercejevo brigado in čez mesec dni padel.

Po vojni je bil pokopnik več let predsednik ZB in odbornik občinske skupščine Kočevje. P. A.

Stane Kordiš

Pokojnik je bil star 57 let; rojen je bil v Srednji vasi pri Loškem potoku, nazadnje v Mozliju. Na narodnostno mejo nemškega ozemlja je Stane sodeloval v naprednih organizacijah, leta 1941 pa se je vključil v OF. Maju 1942 je z vso družino odšel k partizanom in tam preživel avgustovsko ofenzivo. Medtem so okupatorji požgali njihovo domačijo.

Po italijanski kapitulaciji je vstopil v NOV. Istega leta so ga tudi sprejeli v KPS. Do konca vojne je bil v raznih enotah, največje v letalskih bazah. Leta 1947 so ga kot kapetana demobilizirali, vrnili se je domov in se zaposlil pri gradbeništvu. Bil je delovodja na gradbiščih v Mozliju do upokojitve.

Domačini iz Mozlija kot tudi njegovi tovariši iz podjetja, kjer je bil nazadnje zaposlen, so cenili njegovo poštenost in iskrenost, zato so ga pogreba udeležili v velikem številu. P. S.

Alojz Robič

V ponedeljek, 9. septembra, so na pokopališču na Breznici pri Zilovnici pokopali Alojza Robiča. Rojen je bil junija 1889. leta v Spodnji Radovni. V prvi svetovni vojni je bil v Galiciji ranjen v glavo, tako da je bil na eno oko slep. Po prvi svetovni vojni je prišel v Zirovnico, kjer se je zaposlil v elektrarni.

Cepprav je bila njegova hiša blizu žandarmerijske postojanke, so ga često obiskovali prvi žirovniški partizani. Med drugim je zgradil v hiši bunker, v katerem so v času hajka našli zatočisce aktivisti in borci.

Robič je bil tudi najstarejši čebelar, saj je čebelaril celih 50 let. Z njim smo izgubili poštenega in plemenitega moža, ki ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Tu se je začelo

Ob cesti Črnomelj—Gričlje v Beli krajini stoji obeležje malce nenavadne oblike: v obliki kocke obdelan kos kamna na treh železnih drogih. Na njem je zapisano: »Na tem kraju je partizanska zaseda 6. septembra 1941 napadla fašistično enoto in pri tem ubila tri in ranila dva sovražna vojaka.«

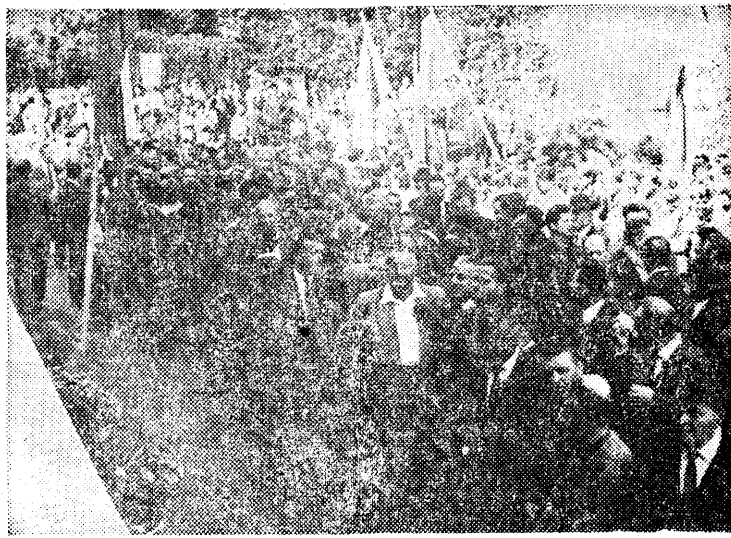
Nekaj dni po tem dogodku (po spominu menim, da je bilo med desetim in dvanajstim septembrom 1941) mi je komandir prve belokranjske čete in udeleženec pri tem napadu Ljude Fabjan iz Črnomolja v taborišču nad Miklerji pripovedoval, kako je bilo tisto nedeljo 6. septembra dopoldne na tem kraju, kjer je sedaj obeležje.

»Nameravali smo onesposobiti posadko na vozu, zapleniti orožje in živila ter vse spraviti na varno. Ko je prišel voz, na katerem je bilo 6 ali 7 vojakov, v bližino, smo užgali po vojakih, ki so po streljah kar kapali z voza. V tistem trenutku je na kraj čisto slučajno pripeljal

kamion z vojniki in morali smo se umakniti. Streljala sva dva, tretji pa je čakal na drugi strani ceste z namenom, da prevzame voz z mulami vred.«

To je bil le suhoparen opis same akcije, prve v Beli krajini, ki so jo izvedli partizani iz taborišča nad Miklerji, kamor so odšli prvi Belokranjci takoj po znani manjši uspehi akciji na sovražnikov vlak v noči od 11. na 12. avgust 1941 vzdolž proge od Otovca do Metlike. Akcija pri Gričljah pa ni spravila pokonci le vse okupatorjeve oborožene sile, ki takrat ni štela v Beli krajini veliko manj, kot je imela Bela krajina vseh prebivalcev, temveč je dvignila tudi upornega duha in pripravljenost na boj ne glede na žrtve in napore pri vseh Belokranjcih. Od tistega trenutka pa do kapitulantskega umika dobri dve leti pozneje fašistični osvajalci v Beli krajini niso imeli več mirne ure.

P. Romanič

BORCI XII. SNOUB ZBRANI NA PROSLAVI 8. SEPTEMBRA 1968 V NOVO MESTU

Slavje v Novem mestu

Partizanska Dolenjska je v soboto in nedeljo 7. in 8. septembra sprejela svoje stare znanke, borce XII. SNOUB. V Novem mestu so se zbrali, da proslavijo srebrni jubilej ustanovitve brigade, ki je bila sestavljena iz borcev naše ožje domovine, največ pa iz same Dolenjske. Lepo vreme in prijetno razpoloženje je pričaralo vzdušje, ki se ga je vredno zapomniti.

Na predvečer slavja je bila odprta v Dolenjski galeriji razstava, posvečena prehojeni poti brigade. Zgodovinsko gradivo, ki je skrbno zbrano, je pokazalo delež, ki ga je imela ta brigada v celotnem dogajanju narodno-

osvobodilnega gibanja. Isti večer je mladina Novega mesta pripravila slavnostno akademijo, ki je bila lepo pripravljena, program pa izbran. S svojim nastopom so zlasti navdušili mladi ljudje.

Na sam praznik se je na preurejenem Prešernovem trgu v Novem mestu pred tribuno sprožilo okoli 250 preživelih borcev brigade. Med gosti, ki so obiskali to prireditev, so bili tudi Janez Vipotnik, Franc Kresečoban, Bogdan Osolnik, dr. France Hočvar in drugi.

Po razvijanju prapora brigade in pripenjanju domičilnih trakov predsednikov občinskih skupščin Sevnica in Novo mesto, je zbranim borcem in občanom spregovoril dr. Hočvar.

Govornik je najprej orisal prehojeno pot brigade in omenil njen delež pri osvoboditvi dežele. Nato je močno podčrtal, da smo vsak čas pripravljeni braniti pridobljeno svobodo in samoupravljanje, če bo treba.

Tov. Hočvar je izročil brigadi tudi dve odlikovanji, ki ju je ta dobila od vrhovnega komandanta oboroženih sil — tovariša Tita.

Predsednik mladine Andrej Repinc je ob koncu v imenu mladine, borcev in vseh občanov iz občine Novo mesto prebral pozdravno pismo predsedniku republike, v katerem je v imenu vseh oblikovanih podpora stališč, za katera se zavzemata maršal Tito in CK ZKJ.

Slavko Dokl

Slavnost v Orehku in Jesenici

Prebivalci Orehovske grape na Cerkljanskem so v nedeljo doživeli dogodek, ki se ga bodo še dolgo spominjali. ZB je v prisotnosti večjega števila občanov razvila svoj prapor. Ob tej priložnosti so prebivalci, partizani in aktivisti tega kraja prisrčno pozdravili v svoji sredi tri prve organizatorje oboroženega upora na Cerkljanskem, v Baški grapi in na Sentivškogorski

planoti. Iz Nove Gorice sta prišla Jože Primožič-Miklavž in Franc Hvala, iz Kranja pa Andrej Brovč-janko.

Slavnost je bila v dvorani nove osemletke. Za uvod je možki pevski zbor iz Cerknega zapel »Hej, brigada!«. Predsednik ZB Milan Raspet je nato pozdravil vse navzoče goste, partizane in prebivalce in dal besedo prvoborcem in organizatorju oboroženega upora v Baški grapi, na Sentivški gorji in Orehovski grapi Andreju Brovču. V svojem govoru je tovariš Brovč omenil trpljenje in zatiranje v času italijanske okupacije Primorske. Priprave za oborožen upor so se začele v poletju 1941, ko so na Cerkljansko in v Baško grapo prišli prvi organizatorji. Od domačinov je prvi začel delati za partizane Rafael Abram. Stanko iz Orehka. Družina »Pri Jošku« pa je dajala hrano in drugo partizanom že leta 1942.

Upor se je razširil po vsej Orehovski grapi. Od Reke do vrh Ravni je prebivalstvo z vsem podpralo partizane. V noči od 6. na 7. november 1942 je bila na vsem Cerkljanskem izvedena trošilna akcija z izbežanjem zastav z rdečo zvezdo. Dne 23. decembra 1942 je skupina šestih partizanov — vodil jih je prvoborec, domačin iz Reke pri Cerkljem Peter Celik — s pomočjo okrog 30. aktivistov, članov KP in OF odnesla vse blago in živino iz kleti in hleva Zajčevce domačije na Reki. Družino so Italijani že prej odgnali v internacijo. Zaradi odjave odpadnika z Bukovskega vrha so drugi dan skupno napadle močne fašistične in vojaške sile na Rodnah. Takrat so junaki padli prvi štirje cerkljanski partizani. Sami v Jesenici je bila takrat močna italijanska postojanka, ki je štela 75 mož.

V oktobru 1942 je bil pri Obratnu ustanovljen odbor OF, sredi marca 1943 pa organizacija KP v Orehovski grapi. V letu 1943-1944 je

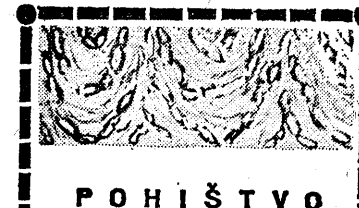
bila v Orehku organizirana pomoč vsem tistim družinam, ki so imele svoje pri partizanih.

Tovariš Brovč je na koncu svojega govora dal vse priznanje prebivalcem Orehovske grape za pomoč, ki so jo dali partizanom med NOB.

Jože Primožič-Miklavž je v daljšem govoru pojasnjeval vzroke, ki so privedli do okupacije CSSR. Podčrtal je, da česa podobnega od Sovjetske zveze ni nihče pričakoval.

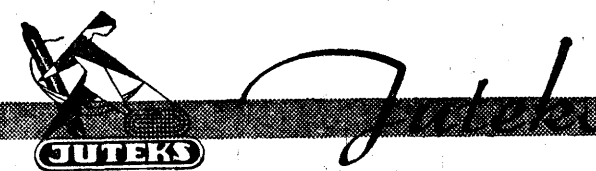
Nato je sledilo razvijanje prapora. Pionirke so nastopile z več recitacijami partizanskih borbenih pesmi. Moški pevski zbor iz Cerknega je zaključil proslavo.

Vse priznanje gre mladini teh dveh vasi, ki je za to priložnost okrasila s cvetjem spomenik pad-

POHIŠTVO
BREST
CERKNICA

lim borcem na vrhu Porezna, na Nemcih in 120 padlim znanim in neznanim borcem v Orehku. S slavnostjo razvijanja prapora sta dve delegaciji mladincev odnesli vence pred spomenik prvim štirim padlim cerkljanskim partizanom na Nemcih in v Orehek pred glavni spomenik. P. A. Ogarev

proizvaja:

- JUTINO PREJO OD NM 0,6 DO NM 3,6
- JUTINE TKANINE IN VREČE
- SUKANEC ZA ŠIVANJE VREČ

Hitra dobava po konkurenčnih cenah.

Ž A L E C, SLOVENIJA

PRAVNA POSVETOVALNICA

Podali ste »odpoved« delovnega mesta, in sicer zaradi nevdružnega stanja, ki vlada v vaši delovni organizaciji. Po vašem mnenju vam pripada šestmesečni rok za prekinitev dela oz. znaša toliko odpovedni rok. Delovna organizacija, pri kateri ste bili zaposleni, pa trdi na podlagi svojega statuta, da vam gre dvomesečni odpovedni rok. Imate 30 let delovne dobe in se vam prav zato zdi, da je dvomesečni odpovedni rok prekratek. Ko ste pregledovali uradni list, ste zasledili, da znaša najkrajši odpovedni rok 30 dni, najdaljši pa šest mesecev in da je odvisen od delovne dobe, delovnega mesta in delovnih pogojev. Zasledili pa ste tudi določilo, da mora delovna organizacija usklajati svoje akte z zakonom. V vašem statutu je navedeno, da gre uslužbenecem administrativne stroke dvomesečni odpovedni rok. Ne morete pa si zamisliti, da bi v vaši delovni organizaciji delala dva administrativna uslužbenca, od katerih bi imel eden 5 let, drugi pa 25 let delovne dobe, za oba pa bi bil odpovedni rok enak. Če je tako,

potem se da uslužbenca pošte-

no izigrati, pišete. Nimate prav. Temeljni zakon o delovnih razmerjih, ki ureja to snov, pravi drugače. Vendar najprej tole: po temeljnem zakonu o temeljnih razmerjih ne poznamo niti odpovedi, niti odpovednega roka. Gre za prenehanje dela po volji delavca in izstopitvi iz delovne skupnosti. Zato o odpovedi ne moremo govoriti. Zakon tudi izraza odpovedni rok ne pozna. Gre pa smiselno

za čas, ko mora ali sme delavec, ki je sporočil svojo namero izstopa iz delovne organizacije, še ostati na delu v delovni organizaciji. Kako je torej urejeno glede tega časa? Delavec ima pravico brez obrazložitve prenehati z delom v delovni organizaciji in izstopiti iz delovne skupnosti. Mora pa to sporočiti delovni skupnosti in razen tega ostati na delu še toliko časa, kolikor je določeno v statutu ali drugem splošnem aktu. Čas, ko

mora delavec ostati na delu v delovni organizaciji, ne sme biti krajši od 30 dni in ne daljši od šestih mesecev, če se delavec in delovna skupnost ne dogovorita drugače. Delovna skupnost mora ta čas določiti tako, da ustreza delovnim pogojem, pomenu delovnega

pogojev pa tudi delovne dobe. Napačno bi bilo, če bi bilo trajanje tega roka odvisno samo od trajanja delovne dobe delavca, kot je bilo nekoč. Odločilna so torej določila statuta, čeprav s tem ni rečeno, da je statut določil pravilno. Toda če je statut v veljavi in če določa za administrativne uslužbence dvomesečni »odpovedni rok« (kot piše naš dopisnik), potem zanj velja ta dvomesečni rok. Seveda pa niso vsa administrativna delovna mesta enako vrednotena. V večini bolnišnic na primer je mesto pomočnika direktorja bistveno nekaj drugega kot mesto strojeksperta v upravi. Za vsako teh mest je tudi drugačen rok, ko mora delavec še ostati na delu po sporočitvi svojega izstopa iz delovnega razmerja.

Če torej določa vaš statut dvomesečni rok, potem ta velja tudi za vas ne glede na to, da imate 30 let delovne dobe.

Odpovedni rok

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

Bivši borci mnogih dežel obsojajo zasedbo Češkoslovaške

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije prejema iz tujine mnogo pisma, iz katerih izhaja, da vojni veterani mnogih dežel obsojajo intervencijo na Češkoslovaškem.

Na sporočilo predsedstva ZZB NOV z dne 22. avgusta, v katerem le-ta obsoja postopek petih dežel varšavske zveze, je odgovorilo več narodnih združenj bivših borcev, ki se solidarizirajo s stališčem naše zveze.

O stališčih FMAC, Mednarodne federacije bivših borcev, in ANP, narodnega združenja partizanov Italije, smo poročali že v prejšnji številki.

Francoska zveza združenj bivših borcev in žrtv vojne (UFAC), ki ima okoli 2,5 milijona članov, potrjuje prejem sporočila in pravi, da je že 22. avgusta izrazila zaskrbljenost ob dogodkih, obsodila intervencijo in naglasila, da postopek petih dežel povzroča škodo šteti in da naj bivši borci in udeleženci oporniških gibanj v Evropi ustanovijo skupno fronto v boju za popuščanje napetosti.

Narodno združenje bivših borcev oporniškega gibanja Francije (ANACB), ki je članjeno v Mednarodno federacijo oporniških gibanj (FIR), je poslalo ZZB NOV Jugoslavije svojo resolucijo. V njej naglašajo, da so udeleženci oporniškega gibanja Francije vedno branili pravice narodov, da svobodno odločajo o svoji usodi in zahtevajo, da se mednarodni spiri usklajajo s pogovori in ne z uporabo sile.

V resoluciji je tudi rečeno, da ne odobravajo okupacije in pozivajo udeležence oporniških gibanj vseh dežel, da prispevajo k ponovni ugotovitvi normalne in zakonite situacije na Češkoslovaškem.

Narodna federacija borcev — vojnih ujetnikov Francije (FNSPG) je obvestila ZZB NOV, da so dogodki na Češkoslovaškem razburili francosko javno mnenje in da tedaj pridobiva pisma svojih organizacij članov, v katerih protestirajo proti intervenciji.

Zvezni odbor avstrijske zveze združenj borcev oporniškega gibanja in žrtv fašizma je 21. avgusta obsodil vsako okupacijo, ki tepta neodvisnost kake dežele in pravico ljudstva do samoodločbe.

Združenje veteranov za svobodo Danske je sporočilo Zvezi združenj borcev, da je poslalo sovjetskemu veleposlanstvu v Københavnu pismo, v katerem mu sporoča preklic vabila, po katerem naj bi njegovi predstavniki sodelovali na prazni 25. obletnici njihovega oporniškega gibanja.

Med organizacijami, ki skušajo zagovarjati prihod čet varšavske zveze na Češkoslovaško, so funkcijonarji organizacij Bolgarije in Poljske. S svojimi izjavami v pisnih in tiskovnih naglašajo znane trditve, da gre za »bratsko pomoč in mednarodno solidarnost« in da obramba socializma ni samo notranja stvar Češkoslovaške.

V jeseni 1944 je Karel Černoša izpod cerkvice device Marije na Pesku zapustil takrat še mlado ženo in troje otročičev in se odpravil v Kozjanski odred. Ni se bilo lahko posloviti od družine in posestva v dolini proti Olimju, prav v času, ko je obložena trta vabila v trgovate ter brenoto zamenjati s puško. Zdaj, po več kot dveh desetletjih, je skoraj solzinih oči sedel na bukovem štoru ob mahovi poti, ki pelje skozi Loški gozd v njegov vinograd. Čevlja sta prevrnjena ležala ob korenini, človek pa si je

Bil sem poleg, ko smo pozimi prehajali z Dolenjskega na Mrzlico. Ogorečev Franc in še z Bizelskega dva smo nosili s partizanskega letališča municijo. Videl sem: gorelo je Gornje in Spodnje Sevnico... Iztrgano in kmečko trdo so se spletali stavki, misli so se valile od dogodka do dogodka. »Požgali so, hudiči! Kaj bitke! Zame je bilo najhujše tisto noč, ko smo posedli pod smreke. Pokrili smo se s tankimi odejami, tistimi vojaškimi, pa nas je na tenko prekril sneg. Zmujen sem bil, da se mi je temnilo pred očmi, zadremal

NEDOKONČANA BITKA PARTIZANA ČERNOŠE

natural stopala in sikaje kdaj pa kdaj poklical hudiča na pomoč.

»Peče in skeli na podplatih, da ni mogče strpeti. Zdravniki mi je svetoval vložka na podplatih, napravili so jih, pa še vedno boli,« je tarna in se težko nasmehnil v pozdrav. »Da bi me videli pred leti! Čisto me je zvilo, bil sem kot kjujka. Roke mi je zveržilo, drgetale so, pa tudi glava se mi je tresla, da sta me morala soseda močno držati, če so me hoteli nahraniti. Zdaj je ostalo najhujše še v stopalih. Kako sem se zdravil? Ojej, ko bi mi le kdo pomagal, pa me kar pustijo!« Malodane je pozabil na boleče kite, ko se je trgala iz njega trpka zgodba.

»Ne priznajo mi borčevskega zdravilja, to me boli. Ra imam priče. Tretjega septembra sem vstopil v odred.

v trenutku, jutraj pa nisem mogel več vstati. Čisto otopel sem bil, pa ne sam, še kakih deset nas je bilo takih. Da, čisto prepoten, moker sem bil vsa noč, pa me je stisnil decembrski mraz. Če bi me smrt, na noge nisem mogel! Spravili so nas v jurklostrsko graščino, kjer sem obležal na slami. Vse me je bolelo. Tam je bil zdravnik dr. Slokan. Zvedel sem, pa dosti pozneje, da sem si prehladil vse sklepe in še živce povzru, zgrabil me je živčni in kronični ishias. Tiste čase smo se morali, saj to veste, tudi umikati, ko so v hajki navallili nad nas. Sam komandant Mirko je prišel k meni, pa mi prigovarjal, naj zberem moči in stopim. Kako, zaboga, ko se še premakniti nisem mogel! Prosil sem ga, naj me raje ustrelj! To je bilo 16. decembra 1944. Takrat so me tudi napotili domov na zdravljenje. Dobil sem odpustnico. Borca Jože Pajk in Janez Jug sta dobila nalogo, da me spravita iz Jurklostra na varno. Tista pot je bila strašna, naokoli je že pokalo in gorelo. Do večera smo se privlekli do nekaj Pakovih pri Planini, menda Jožetovih sorodnikov. Na topli kmečki peči sem prebival noč. Zjutraj sta me spravljala proti Imenski gorci. Nikoli v življenju si nisem tak močno želel, da bi minila kakšna pot, kot sem si takrat. Na smrt utrjeni smo prišli do Volavškove Tončke, moje sva-kinje v Imenski gorci. Tu sta me spremljevalca pustila, odpustnico pa sta mi zvila v rob hlačnice. Vidite, pa prava ta danes manjka! Izgubila se je. Ne vem, če so mi jo otroci, saj veste, kako je na kmetih, jaz pa sem dve leti ležal. Res je, da od tistega dne nisem bil več s puško v roki v boju, toda nisem kriv, če se nisem mogel ganiti s postelje. Žena je z volmi prišla pome in me na vozu pritrčala domov. Po tednu dni so tudi Nemci v Podčetrtku že

zvedeli, da sem doma, pa so pridivali v hišo. Nigiben sem bil, pa so mi zvijali roke in noge, da sem rjovel od bolečin. Takega me niso odpeljali: večkrat pa so prihajali gledat, če bi bil za transport. Ničesar ne prikrivam; vse je tako, kakor pravim: dve leti sem bil priklenjen na posteljo! Sedesje to dobro vedo. Ko je zvonilo sosedu Romihu, so vsi mislili, da zvoni meni. K sreči mi ni, včasih pa mislim... Ah, kaj bi! Dr. Breschar iz Podčetrka je že dvignil roke od mene, dr. Jeager pa me je 14. avgusta 1945 napotil na zdravljenje v Krapinske toplice, kamor me je še posebej priporočal takratni komandir LM Jože Potčavšek. V Krapinskih toplicah sem zadnjič bil junija 1948. Dr. Snajder je zaključil, da imam kronično sklepno in živčno revmo.

Sedel je na korenini ob široki krpi zelenega maha, v obeh se mu je čudno zalesketalo. Sunkovito je upognil glavo, zgrabil čevlji in si ga začel natikati na golo nogo. Ni mogel zadeti luknje, plečati hrbet pa mu je rahlo drhtel. »Ne morem si priboriti pravice do zdravstvene zaščite, pa sem bil borec! Ali nisem bil? Ničesar posebnega« ne terjam, samo da bi se lahko zdravil, kot mi gre. Vsa smola je v tem, da mi ne priznajo partizanstva do konca. Nisem pobegnil. Bolezen, ki me je doletela, me je iztrgala iz gozda. S pričami sem hodil po pisarnah, ni mi bilo težko dokazati, da sem bil borec do 16. decembra. Zapletlo se je potem. Dr. Slokan izjavlja, da se me med tolikimi bolniki ne more spomniti. Najhujše pa je na socialnem v Celju. Uradnica mi je rekla, da naj kar odstopim od nekaj spomladanskih mesecev, bo hitreje urejeno, pa dobim knjižico. In zdaj mi ravno to hodi navzkriž, pomislite. Če bi mi priznajo vse, bi bilo v redu. S kmečkimi človekom pač lahko napravijo, kar hočejo. Podpisal sem, bedak, zdaj pa...

»Sedel je na korenini ob široki krpi zelenega maha, v obeh se mu je čudno zalesketalo. Sunkovito je upognil glavo, zgrabil čevlji in si ga začel natikati na golo nogo. Ni mogel zadeti luknje, plečati hrbet pa mu je rahlo drhtel. »Ne morem si priboriti pravice do zdravstvene zaščite, pa sem bil borec! Ali nisem bil? Ničesar posebnega« ne terjam, samo da bi se lahko zdravil, kot mi gre. Vsa smola je v tem, da mi ne priznajo partizanstva do konca. Nisem pobegnil. Bolezen, ki me je doletela, me je iztrgala iz gozda. S pričami sem hodil po pisarnah, ni mi bilo težko dokazati, da sem bil borec do 16. decembra. Zapletlo se je potem. Dr. Slokan izjavlja, da se me med tolikimi bolniki ne more spomniti. Najhujše pa je na socialnem v Celju. Uradnica mi je rekla, da naj kar odstopim od nekaj spomladanskih mesecev, bo hitreje urejeno, pa dobim knjižico. In zdaj mi ravno to hodi navzkriž, pomislite. Če bi mi priznajo vse, bi bilo v redu. S kmečkimi človekom pač lahko napravijo, kar hočejo. Podpisal sem, bedak, zdaj pa...

PARTIZANSKI OBRAZI

Pa mi povejte, sem bil borec ali nisem!? Predsednik republike me je odlikoval z medaljo za hrabrost: dezertirja ne bi. Pa kaj bi: nista vsakomur niti pravica niti sreča enako odmerjeni. Se to vam rečem: če ne bi bilo blizu naše »atom-ske« vode, bi me verjetno do kraja zlomilo. Tja sem se hotel namakati, ko se toplice sploh niso bile tako na glas, pa me je tresavica minila. Samo zdravstveno knjižico bi rad, tisto pravo, ne samo kmečko.

Molče sva se poslovila, oba zamišljena. Zapletene so dostikrat življenjske bitke in bitka partizana Černoše še ni dokončana. Bo sploh imel še dovolj moči zanjo? Ali se ga kdo med borci še spominja, da bi mu podžal kopje?

R. L. Sotelski

OKROGLE IN OGLATE

● Obdaveno dvorjenje... V »Naši reči«, ki izhaja v Leskovcu, je bila objavljena tale poučna zgodbica, ki utegne obogatiti marsikatero prazno blagajno mladinskih organizacij: »Fantje iz Lipovice so sklenili obdavi svoje sosede iz Pečenjca, ko pridejo v Lipovico dvoriti njihovim dekletom. Po sklepu mladinske organizacije plača vsak pečenjski mladinec, ki stopi na korzo v Lipovici, en novi dinar. Koj nato je prišlo do zaostritve, ker so jele Lipovčanke bojkotirati korzo, če se ne sprejamejo po njem Pečenjčani. Nekaj se bo moralo spremeniti: ali davčna politika ali vodstvo mladinske organizacije...«

● »Trije grški emigranti so se srečali v Rimu«, je rečeno v anekdoti, ki jo je priobčilo glasilo grških emigrantov v Londonu »Hellenica reviewa«. »Prvi je pravil, da je moral zbežati iz Grčije, ker je lani vpil: 'Dol kraj!' Drugi je dejal, da je pred kratkim ušel iz zapora, kamor so ga zapirali, ker je bil vzklinal: 'Živio kraj!' Tretji pa je pribil: 'Ta kraj sem jaz!'«

● O žabi, ki bi bila rada vol... Prvak britanskih konservativcev J. Grimond si je takole privoščil nekatere konservativce, ki se zadnje čase spogledujejo z liberalnimi idejami: »Neumno je, če se konservativci delajo, da so pametni, ter hočejo biti kaj drugega kot konservativci.«

● V kravjem mleku je — virus revolucionarnosti... William Tubman, predsednik afriške dežele Liberije, kjer so prav tako kakor drugod, študentje rogovili in demonstrirali, je rekel v nekem govoru: »Študentski nemiri povsod po svetu izvirajo že iz zibelke. Matere so namreč nehale dojeti otroke in jim dajejo umetno mleko. Zato so otroci, ko zrastejo, takšni.«

● Milo za drago... Keneth Kaunda, predsednik Zambezije, črnke dežele v Britanski skupnosti narodov, je sporočil Britancem: »Na vsak vaš vzklil: Hočemo, naj Anglija ostane bela! — se glasi odmev na naši strani! Hočemo, naj Afrika ostane črna!«

● »Moška« voda je zapejala celo biciklistu Rudiju Valenčiču, zmagovalca v tekmi »Dirka po Jugoslaviji«, ki je, ko je vozil skozi bosanski Kladanj, skočil s koleasa ter se do grla napil te »znamenite« vode. Kmalu potem je dohitel skupino tekmovalcev in prepričljivo zmagal ter ni do konca tekme nikomur prepuštil rumene majice. Na vprašanje, ali mu ni prav »moška« voda pomagala, da je zmagal, se je posmejal in dejal: »Ne vem. Vem pa, da sem zadobil čudežno moč in da nisem več čutil utrujenosti.«

● Očtovska skrb... Predsednik grške diktatorske vlade polkovnik Papadopoulos je, ko je govoril o svoji »najliberalnejši ustavi«, cinčno odgovoril na vprašanje časnikarjev, zakaj ne izpusti številnih liberalnih politikov, ki gnijejo v koncentracijskih taboriščih: »Mi jih imamo v zaporu v njihovem interesu, ker bi se utegnili v svobodi spodrsniti in si zlomiti vrat...«

● Kakor kaže... Ameriški radijski komentator Artur Knebel je takole kritiziral ameriško zunanjo politiko: »Mi spodbujamo borbo za demokracijo pri narodih, ki je ne morejo braniti, hkrati pa se pajdašimo z nazadnjaškimi vladavimi, ki demokracijo tlačijo.«

Republiško tekmovanje športnikov invalidov v Novi Gorici

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je s sodelovanjem športnikov iz Nove Gorice dne 7. in 8. septembra organizirala XIX. tradicionalno republiško tekmovanje v poštastev vsehlujske vstaje na Primorskem. V preletni sončni Novi Gorici se je zbralo nad sto športnikov invalidov iz vse Slovenije. Tekmovali so v kegljanju, streljanju, sedeh, odbojki in v balinanju. Sodelovali so športniki iz Maribora, Kopra, Ljubljane, Trčica, Kranja, Sežane in mladinci iz šole za defektno mladino iz Kamnika.

V kegljanju so nastopile ekipe s štirimi kegljaci, in sicer po kategorijah invalidnosti. Vsak kegljač je kalčal 50 klučev na polno in 50 na čiščenje. To pot so zmagali kegljaci iz Maribora in dosegli 1538 podrtih kegljev. Drugo mesto je zasedla ekipa iz Kopra s 1442, njim sledijo Nova Gorica 1410, Trčica 1382, Kranj s 1374 podrtimi keglji itd.

V I. kategoriji z nadkotensko amputacijo je zaslužno zmagal 100-

odstotni invalid Stane Bavdež iz Nove Gorice, ki je podrl 356 kegljev, njemu sledi Drago Kovarčič iz Maribora s 332 in Anton Tomc iz Kranja s 310 podrtimi keglji. V II. kategoriji podkotenska amputacija Stane Kosovel, 80% invalid, s 394, Mila Rozman iz Trčica s 365 in Ivan Bevc iz Kranja s 347 podrtimi keglji. V III. kategoriji amputacija rok Alojz Tkalcic iz Maribora s 403, Avgust Zerbo iz Kopra s 389 in Marjan Kete iz Nove Gorice s 385 podrtimi keglji. V IV. kategoriji z raznimi poškodbami nad 50 odstotkov invalidnosti je dosegel rekordno število klučev Vlado Trbičan iz Kopra s 423 keglji, Jože Lebar iz Maribora 409 in Emil Tepina iz Nove Gorice 358 kegljev.

V sedehi odbojki so nastopili samo težki invalidi ekipno po šest igralcev. Nastopile so samo tri ekipe. Z lepo tehnično kombinirano igro so zaslužno zmagali mladinci iz Kamnika. Drugo mesto so osvojili Kranjčani, njim sledijo Mariborčani.

Tudi strelci so nastopili po kategorijah invalidnosti po štirje strelci. Od 800 možnih zadetkov so strelci iz Nove Gorice zaslužno zmagali s 598 zadetki, za njimi so se uvrstili Ljubljanci, Mariborčani itd. Prvo mesto je osvojil Alojz Sardinšek iz Maribora (amputacija obeh rok), od 200 možnih krogov je dosegel 143. Sledita Stanislav Erkonja iz Maribora s 131 in Ivan Zagar iz Ljubljane s 112 krogov. V drugi kategoriji je bil zmagovalec Emil Blazic iz Nove Gorice s 161 krogov, sledita Franc Fras iz Maribora s 143 in Anton Fabjan iz Kopra s 101 krogom. V III. kategoriji je bil prvi Alojz Macele iz Ljubljane s 165 krogov, sledita Stanko Petrovčič iz Nove Gorice 147 in Avgust Zerbo iz Kopra s 140 krogov. V IV. kategoriji je zmagal Milo Curčić iz Maribora s 167 krogov, sledita pa mu Ludvik Snajder iz Ljubljane 166 in Milenko Pamič iz Kopra s 158 krogov.

Za balinanje je vladalo največje zanimanje, saj je ta športna disciplina pritegnila največjo pozornost tudi domačih gledalcev. Zastopane so bile ekipe iz Kranja, Maribora, Kopra, Trčica, Ljubljane in domačinov. Tekmovali so na štiristezni balnišči, ki je bilo vzorno pripravljeno za tekmovanje. To pot so bili tehnično najboljši, balinargi iz Nove Gorice in so tudi zaslužno zmagali. Ljubljana je druga, sledijo pa Kranj, Maribor itd.

Vse ekipe zmagovalcev kakor tudi posamezniki po kategorijah invalidnosti so prejeli lepe in okusne pokale; ter zlate, srebrne in bronaste medalje. Ob koncu te množične republiške športne prireditve je govoril predsednik za športno rekreacijo. Maks Dovgan iz Nove Gorice in poudaril pomen te športne prireditve. Predsednik zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije Miro Vesel je naglasil pomen rekreacije med invalidi in dejal, da tudi taka tekmovanja prispevajo k sožitju in razumevanju med invalidi.

Občinsko skupščino Nove Gorice je zastopal odbornik Jože Pahor, ki je pozdravil tekmovalce in v kratkih besedah orisal zgodovinski razvoj in borbo naše Primorske in Nove Gorice. Kot vedno so nas tudi to pot v naši sončni Novi Gorici spreleti navede prisrčno in tovarško. In prav zaradi tega se športniki na vsako povabilo Novogoričanov tako radi odzovevmo.

VINKO BOVCAN

BALINARJI V IGRI — KDO BO DOBIL NAJVEČ TOČEK?

PIŠE: ANA KUCELJ
JANEZOVA ČETA
PIŠE: J. RAVNIK

19. Partizanov je bilo vedno več in spomladi leta 1942 so hodili po hribovskih vaseh celo podnevi, prirejali mitinge in pripovedovali, za kaj se borijo in kaj bo prinesla njihova zmaga. Ljudje so jim prinášali orožje, ki so ga imeli že skritega. Tudi Brezarčki so odprli svoja skrivališča. Le zaboj z naboji so skrbno hranili. Zmenili so se, da bodo te nabojke dajali samo Nacetu, kvečjemu še kakemu njegovemu najboljšemu tovarišu. Nace ni mogel ugovoriti, od kod dobivajo bratci vedno nove nabojke, saj jih je dobil po nekaj, kadarkoli se je oglašil doma, a spraševati ni hotel preveč.

20. Vrhovščani so povedali Janezu, da prihaja v njihovo vas nekoliko starejši italijanski vojak k nekemu dekletu. Četa ga je začela zalezovati. Nekega dne so fantje opazili, da se vojak ne vrača v vojašnico po običajni poti, pač pa jo je hitro mahal proti Vavrhu. Stekli so po grebenu nad cesto za njim. Skrivale so jih goste miade smreke in leskovi grmi. Spotoma so nabrali polne žepe češarkov in kamenja. Pripravili so zasedo. Ko je bil Italijan že blizu njih, so ga začeli obmetavati. Ustavil se je in gledal okrog sebe, od kod pada kamenje in smrekovi storži.

21. Janez in Drago sta skočila iz grmovja vojaku za hrbet, nato so pritekli še drugi in ga obklopi. Nekaj trenutkov jih je gledal, a v njegovih očeh ni bilo sovraštva. To so fantje hitro opazili in postalo jim je nekam nerodno. Vojak jim je pomignil, naj stopijo z njim v goščavo. Tam je snel kratko italijansko puško z rame, jo držal pred seboj z obema rokama in pripovedoval z besedami ter kretnjami, da je že sedem let vojak in da ima doma dva otroka. Ko so se nekaj časa tako pogovarjali, so zaslišali tihe korake. Naenkrat se je znašel pred njimi njihov znanec Ciril.

DOBRO JE, ČE VESTE

Podražitev svežega in konzerviranega mesa v Evropi ni bila enaka, marveč je bila večja za sveže kot za konzervirano meso. Če doletimo za 1960. leto cene z indeksom (merilom): 100, je 1967. leta znašal indeks podražitve svežega mesa do 287, konzerviranega mesa pa 197. Podobno je tudi razmerje pri svežem in konzerviranem sadju ter zelenjavi: podražitev svežega sadja v primerjavi s cenami v 1960. letu 234, konzerviranega sadja pa 194; sveže zelenjave (povprečno) 231, konzervirane 197. Pri ribah pa je znašal indeks podražitve, pri svežih ribah 251, pri konzerviranih pa 124.

Francija je v proizvodnji sira prva država v Evropi, na svetu pa druga, prve na svetu so ZDA. Letna proizvodnja sira v Franciji doseže okrog 550.000 ton. Francija izvozi približno 60.000 ton sira na leto.

Najdaljša vojna v zgodovini človeštva je bila tako imenovana Francijska, ki je trajala, s presledki, več kot sto let: od 1338. do 1454. leta.

Čudežna rešitev? Ob strahotnem neurju v okolici Kosjerića (Srbija) je v vasi Milojke Ranković prišlo do družinske drame, ki bi se bila lahko zelo tragično končala. Rankovićeve: mati Milojka, 13-letna hčerka Milunka in 85-letna tašča Jovanka so se zoper neurje zavarovale v kottiču v neki hiši, ki stoji na hribu nad vasjo. Nepričakovano je, po oslepljujočem blisku, v hišo udarila strela, prebila streho in podstrešje ter objela sobo, v kateri so se stiskale Rankovićeve. Strela je vse tri omamila. Mati in tašča sta si naglo opomogli, Milunka pa je ležala na tleh in ni kazala nikakršnega znamenja življenja. Tašča je klicala na pomoč, a zaman. Milojka pa ni zgubila prisebnosti, marveč je skušala z umetnim dihanjem pomagati hčerki tako, da ji je dvigala in spuščala noge. Ko to ni pomagalo, jo je skušala oživiti z dihanjem iz ust v usta, a bilo je vse zaman. Mati se je tedaj spomnila na pripovedovanje, da je treba od strele udarjenega do grla zakopati v zemljo. Toda kako, ko pa je zunaj divjalo strahotno neurje, ko je padala toča, debela kakor jajce, ko je besnel vihar? V poslednjem trenutku se je nečesa spomnila. Onesveščeno hčerko je zavila v preprogo in jo prenesla v bližnjo hišo, ki je bila brez poda, ki je imela iz zemlje stlačena tla. Z nadčloveško močjo ji je uspelo naglo izkopati dovolj globoko jamo. Nato je slekla dekletko in jo do grla zakopala v zemljo. Po polurnem razdobju je deklica »oživila«. — Udar strele je v mnogocem podoben udaru toka visoke napetosti, ki traja komaj nekaj tisočink sekunde. Od strele udarjenega človeka je moč rešiti z umetnim dihanjem in s posredno masazjo srca; oboje je treba izvajati vztrajno, ponavadi celo nekaj ur. Zakopavanje ponesrečenega v zemljo do vratu je ne samo nepotrebno, marveč posredno celo škodljivo, ker izgubljamo s tem dragoceni čas za izvajanje umetnega dihanja in masiranja srca. Prav redke primere »oživljanja« do vratu zakopanega ponesrečenega je moč razložiti s samoposredno prebujeno iz navidezne smrti. Do te prebujbe ni prišlo, pa čeprav ne bi ponesrečenega zakopali.

Povečanje števila motornih vozil in gradnja sodobnih cest naglo spreminjata odnos potnikov do železnice in cestnega prometa. Naše železnice so 1939. leta prepelele 77 odstotkov celotnega števila potnikov, 1960. leta 68 odstotkov, 1967. leta pa komaj še 34 odstotkov. V istem razdobju je delež cestnega prometa v prevozu potnikov naraščal od 20 odstotkov v 1939. letu na 30 odstotkov v 1960. letu in na 65 odstotkov v 1967. letu. Do pomembnih sprememb je prišlo tudi v blagovnem prometu.

•TV 15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«. Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kileš: CJP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par. Za inozemstvo stane •TV 15• 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava •TV 15•, Ljubljana, Beethovnova 10, priloge, p. predaj 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-22 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 24-601, tiskarstvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE

Kako dobiš »azil«

Ko je bil nekoč stari tolmač spet odsoten, je »Debeli Bavarec« podklical Nenada Petrovića in mu dejal, da bo prevajal pri zaslišanju neke Jugoslovanke. Herr Sturmman naj bi spraševal v francoščini, Nenad naj bi prevajal njegova vprašanja v srbohrvaščino, odgovore v francoščino itd. »Debeli Bavarec« je menil, da bodo tako vsi izpopolnili svoje znanje francoskega jezika. Sam se je francoščine kar dobro naučil, ko je bil še s Hitlerjevo vojsko v Franciji.

»Zdaj sem namesto tolmača,« mi je pisal Petrović. »Pri mojem šefu se seznanjam z novimi Jugoslovani, ki jih potem pošljejo v naselje, kjer se zmerom stanujem.«

Kako naši nasedajo

»Naj vam gospodična pove, kako je prišla v Zirn Dorf,« je najprej dejal Herr Sturmman. Šlo je za Bosanko, ki je nekoč delala kot natakarka v Sarajevu. Ko je Petrović prevedel, je dobil odgovor:

»Rada bi delala v Nemčiji. Ne strinjam se s komunističnim režimom v Jugoslaviji.«

»Debeli Bavarec«: »Zakaj se ne strinjate s komunističnim sistemom?«

Petrović je vprašanje »prevedel« takole: »Kdo vam je rekel, da morate tu povedati, da se ne strinjate s komunističnim režimom.«

Natakarka iz Sarajeva: »No, kako bi rekla... Tako sem slišala od znancev, ki so me napo-

tili v Zirn Dorf po dovoljenje za bivanje v Nemčiji.«

Petrović je ta odgovor prevedel dobesedno. Potem je šlo »kot po maslu«. Natakarka iz Sarajeva je prišla v Nemčijo na vabilo »prijatelj svoje prijateljice«, nameravala se je zaposeliti, dovoljenja za bivanje pa ni dobila. Zato so jo »prijatelji« poslali v Zirn Dorf in ji povedali, kako naj govori.

»Debeli Bavarec« ni maral v taborišču takšnih »beguncev«, ki niso bili po njegovi želji. Zato je Petrović predlagal Sarajevčanki, naj se premisli in se vrne v Jugoslavijo, zlasti še, ker je imela veljavni vizum. Zenska se je strinjala, pa tudi Herr Sturmman ni bil proti. Bržkone je ženske sovražil, zakaj dejal je:

»Zenska, pa emigrant... Fuj!«

Emigrantske mahinacije

Stari emigranti se kot »prijatelji« smukajo okoli tistih naših državljakov, ki že leto ali dve delajo v raznih nemških tovarnah in mestih. Govorijo jim o bajnih zaslužkih v deželah zunaj Evrope — v Kanadi, Avstraliji in Ameriki. Edina pot za izselitev iz Evrope pa vodi skozi Zirn Dorf.

Nenad Petrović mi je pisal o zakonih iz Maribora, ki sta prišla iz Nemčije pred dvema letoma in ki sta delala brez vednosti Biroja za delo, tako rekoč »na črno«. Mariborčana sta bila plačana dosti slabše od

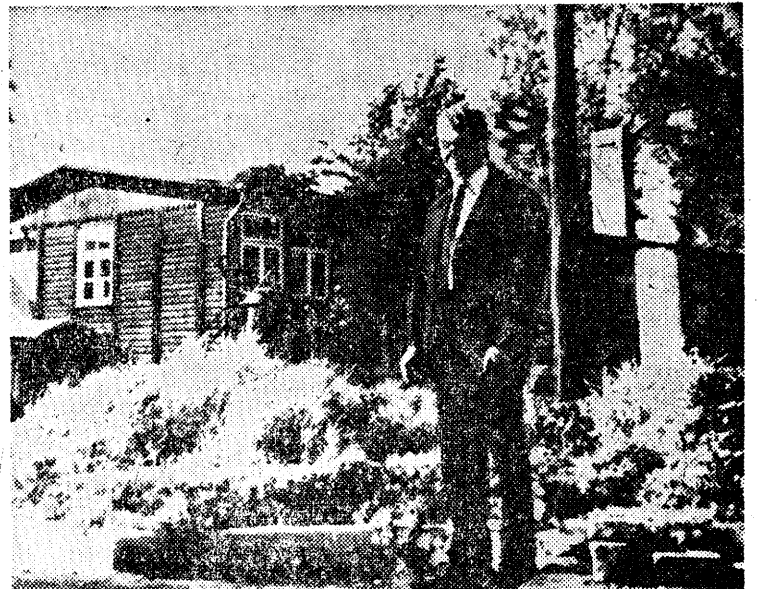
tistih, ki so imeli dovoljenje, zato sta želela priti do potrebnih dokumentov. Dobila sta dovoljenje za delo, in sicer od starih emigrantov. Drago sta ga plačala, ko pa sta ga hotela obnoviti, sta spoznala, da je ponarejeno. Morala bi iz Nemčije, vendar so jima »svetovali«, naj gresta v Zirn Dorf, pa bosta videla: ali naj bi se naprej delala v Nemčiji ali pa naj bi se izselila v Ameriko.

Petrović je imel precej težav, ko je prevajal pogovor Mariborčanov z »Debelim Bavarcem«, zakaj spet je moral »prevajati« po svoje. Na srečo je bil Mariborčan nezaupljiv, že zaradi ponarejenih delovnih dokumentov. Omehtala se je tudi žena in vrnila sta se v Jugoslavijo.

»Svetovanje« našim ljudem, naj se izselijo iz Evrope, je najnovejša oblika dela emigrantskih organizacij. Pri tem jim pomagajo razne tako imenovane »človekoljubne organizacije«, katerih predstavništva so kar v Zirn Dorf. Mednje sodi tudi »Caritas«.

Izselitev iz Evrope

Ko gre emigrant skozi vse faze zaslišanja, sestavijo »protokol«, v katerem mora biti izjava, da so emigranta preganjali komunisti, poleg tega pa iz njega izlečejo veliko drugih podatkov, ki so potrebni nemški obveščevalni službi. Potem mora emigrant napisati prošnjo za »azil« oziroma za izselitev iz Evrope.

SLOVENEK MARIJAN LOGAR JE V EMIGRACIJI OD LETA 1965: NAJPREJ JE BIL V ZIRNDORFLAGERJU, POTEM PA V NAJEMNIŠKI VOJSKI M. S. O.

»Včeraj sem oddal prošnjo za izselitev v Kanado,« mi je pisal Nenad Petrović. »Bil sem pri gospe v pisarni »Caritasa«, ki mi je to svetovala, če bi mi morda zavrnili prošnjo za azil.«

Ko novinec napiše tako prošnjo, o njej razsoja poseben sodni organ, ki tudi deluje v Zirn Dorf. Možnosti sta dve: emigrant dobi ali »azil« ali pa »dovoljenje za začasno bivanje do izselitve v čezoceansko deželo«. Prejšnja leta so »azil« dajali pogostoma, zadnje čase pa vse redkeje, pač pa kar hitro, dajo dovoljenje za izselitev. Razlog za to je deloma v razburjenju nemške javnosti, da Jugoslovani in drugi priselenci iz vzhodne Evrope delajo izgreda, polnijo zapre in se ukvarja s kriminalom. Toda resnica je še drugačna.

Pazite se »Caritasa«!

»Naša organizacija je milostna, človekoljubna,« je govorila

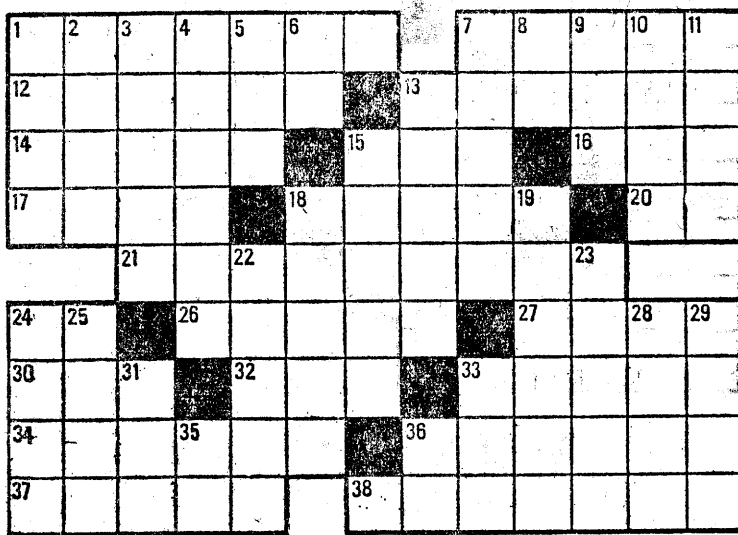
spremlili do taboriščnih vrat in upali so, da jim bo kmalu pisal.

Pismo je res kmalu prišlo, vendar ne iz ZDA, marveč iz Kanade:

»Gotovo se sprašujete, kako da sem se znašel v Kanadi. Zato, ker so me v ZDA takoj po izkrcanju odpeljali v naborni center in me vpisali za Vietnam. Zato sem ilegalno pobegnil v Kanado... Vi pa, ki ste še tam, pazite se »Caritasa«...«

Kmalu je prišlo novo pismo iz Zirn Dorda: »Hotel sem nekaj zaslužiti, ker v taborišču ne dobimo niti za cigarete, zato sem kot drugi začel zahajati ven in iskati delo.« Nemci iz Zirn Dorda vedo, da lahko »na črno« dobijo poceni delavce, zato prihajajo pred vrata taborišča in za četrtinsko plačo najemajo emigrante. Nekemu emigrantu iz Skopja je žaga odrezala roko. Zavarovan ni bil in tako je z invalidnostjo »poplačal« tistih nekaj mark, ki jih je zaslužil.

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. narodni heroj, komisar »Gregorčičeva bataljona« na Gorenjskem, sekretar okrožnega komiteja za Rož na Koroskem, padel februarja 1944 (Matija, part. ime Tomaž), 7. ime narodnega heroja Serceja, 12 pripadnik starega naroda na Pirenejskem polotoku, 13. ime gostilne na Celovski cesti v

Ljubljani, shajališče članov CK v dneh fašističnega vora v Jugoslaviji, 14. neodločen, 15. moški pevski glas, 16. rimska boginja jeze, 17. žensko ime, 18. stezica, 20. skrajšan veznik 21. priimek in ime generalštabnega polkovnika bivše jugoslovanske vojske, ki se je pridružil NOB, danes general — 24. ime črke,

26. grška boginja mladosti, 27. otezan hlood, 30. 13. ali 15. dan v mesecu pri starih Rimljanih, 31. žensko ime, 32. ime preživele borke »Zohorskega bataljona« (Ksela, part. ime Jasna), 34. aparat za filmsko snemanje, 36. plaz, 37. slovenski politični, član zveznega izvršnega sveta, Janko, 38. zgodovinska pokrajina v južnem delu Male Azije; v XIII. st. neodvisna armenska država.

NAVPICNO: 1. kravji organ, 2. jezero južno od Ankare, 3. uboga, 4. vrsta organizacije ljudske družbe, 5. del imena obmorskega letovišča na otoku Eubeja v Grčiji (... Artaki), 6. inicialke največjega slov. pisatelja, 7. visok grm z užitimi plodovi, 8. kratica za »junior«, 9. mrčes, 10. vrsta, 11. star možak, 12. rusko žensko ime, 13. vas v Gornji Savinjski dolini, ki je bila do tal požgana leta 1944, 18. sočutna, v cerkveni umetnosti mati božja z mrtvim Kristusom, 19. čisto premoženje, gotovina, 22. kraj pri Celju z veliko železarno, 23. nemški književnik, predstavnik mladega nemškega romantizma (Ludwig Achim von, 1781—1831), 24. spodrsjaja, 25. ime največjega poljskega pesnika in romantika Mickiewicza, 28. mozoljavost, 29. mesec na jugu Jordanije, 31. tovarna v Celju, 32. stari Rimljanem varuh domačega ognjišča, 33. španski spolin, 36. italijanski spolin.

REŠITEV PREJSNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. Brika, 6. Gusti, 11. Lavrič, 13. lamele, 14. Atik, 15. aluminat, 17. žica, 18. potek, 19. Ana, 20. svet, 21. cap, 23. bojar, 24. Sidi, 25. niveleta, 28. oves, 29. Ivanov, 30. Nobile, 32. česen, 33. talec.

Dimnikarjeva Ančka iz Železnikov nosi to številko. Sedaj žena in mati treh otrok, je pred 26 leti kot dvajsetletno dekle nastopila težko pot nemških zaporov in taborišč. Aktivnega sodelovanja v NOB, ki ji ga je priznaval okupator, ji naši birokrati ne priznajo.

Staršev kakor da ne bi imela. Od mladih nog je živela

Litijo. Ančka je kot pogumno in živahno dvajsetletno dekle bila vodič in kurir, sploh zveza za vse, kar je bilo potrebno za partizane in aktiviste. Tega dela pa je bilo vedno več in ga v avgustu in septembru že ni bilo več lahko skrivati.

6. septembra 1942 so pridivljali Nemci iz Litije, požgali domačijo Sulgajevih, gospodarja in gospodinjjo pa aretirali

Ančko pa so najprej zaprli v samico v celico št. 5, kjer so imeli zaprte najtežje »zločince«. Po nekaj tednih so jo premostili v sobo št. 19. v II. nadstropju, kjer je bilo le nekoliko bolje.

Tu sta Ančka in Mimi navezali stike in sta z ovadbo gestapovskega sodelavca Dolinarja naredili narodnoosvobodilnemu gibanju v Litiji veliko

mesecih poprečno zaslužila precej pod 50.000 S-din mesečno.

Septembra 1964 je ZB organizirala izlet v Auschwitz. Ančka, ki je v Seiški dolini edina iz tega taborišča, se je tudi prijavila in šla. ZB je oskrbela prevoz, podjetji ji je priznalo izredni plačani dopust, za vse drugo pa si je morala izposoditi 80 tisoč S-din, da je sploh lahko šla pogledat kraj svojih najtežjih let in kraj izgubljene mladosti ter zdravja.

S kroničnim vnetjem ledvic in migreno ter s tremi otroki vztraja sama, dela in se bori za vsakdanji kruh. Možno jo je zapustil s tremi mladoletnimi otroki. Stric in teta sta ji že davno umrli. Pa je tako in vsa bolna le vzgojila tri otroke in še sama redno dela. Odlikovanje za službi kot borka, kot mati in kot delavka!

Pa ji niso priznali statusa borka. Ne. Po pojmih nekega birokrata bi morala biti vsaj ustrelena ali pa umreti v taborišču, da bi dobila tako priznanje. Okupator pa ji je ta status priznal.

Prepričan sem, da ji personalna služba delovne organizacije, kjer Ančka dela, to krivico še lahko popravi.

Ciril Zupanc

Pozabljena številka 78.882 iz Auschwitza

in rasla pri svojem stricu in teti v Železnikih. Ker je bil njen stric dimnikar, se je je oprijelo ime Dimnikarjeva Ančka. Piše še Malovrh, poročena Končan.

Po bojih v Dražgošah in po hudi zimi se je bližala pomlad 1942. Nekatere mladince in mladinke v Železnikih je tedaj že pritegnilo narodnoosvobodilno gibanje. Kolikor je vedela in mogla in kolikor je bilo potrebno ter mogoče je tedaj začela sodelovati tudi Ančka. Zaskrbljena stric in teta pa sta jo že marca istega leta poslala v vas Hotič pri Litiji, misleč, da bo tam bolj mirno preživela vojna leta.

Vasica Hotič leži nad cesto Litija—Vače. Domačija, kamor je prišla Ančka, je prav na samem, nekoliko odmaknjena iz vasi. Tu so kmetovalci Ančini stari starši: Jože Sulgaj in Ana ter njun sin Jože.

Sulgajeva domačija v Hotiču je kmalu postala javka za zveze z okolico, predvsem z

ter odgnali v zapore v Litijo. Ker je bila Ančka prav tisti dan odsotna, so ji postavili zasedo. 8. septembra, ko se je vračala, so jo na železniški postaji v Litiji aretirali in zaprli. Osem dni je bila tu zaprta.

Ta čas je bila v litijskih zaporih tudi aktivistka Mimi, ki je prej delala na pošti v Zidanem mostu; njen oče je bil kovač. Z njo je bila Ančka občasno zaprta in z njo ter s starimi starši je bila 16. septembra 1942 prepeljana v zapore v Begunje. Starega očeta Jožefa Sulgaja so od tu premestili v taborišče Mauthausen, kjer je januarja 1945 po legel. Staro mater Ano Sulgaj so imeli tu zaprto vse do osvoboditve, ko se je vrnila domov, kjer je še sedaj in je stara že 92 let.

uslugo. Nevarnega izdajalca namreč po njuni ovadbi v Litiji niso več videli.

25. decembra 1942 sta se razšli. Mimico so tedaj izpustili, Ančko pa so poslali v taborišče Ravensbrück, kjer je preživela 5 mesecev. Maja ali junija 1943 je bila premeščena v taborišče Auschwitz, kjer je ostala do konca vojne.

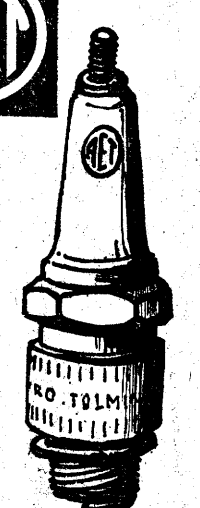
Ko je bila Mimi izpuščena, Ančka pa določena za transport, ji je dobro obveščena vratarica Anžičeva povedala, da je to pač zato, ker je Ančka prijavljena kot zapornica najhujše vrste, kot partizanka, medtem ko za Mimi niso imeli kaj posebno težko ovadbo.

Tovarišica Ančka je mati treh otrok, od katerih hčerki že delata, sinko pa hodi v 7. razred osnovne šole. Dela v obratu Iskra in je v letošnjih

Pred vrata taborišča je prihajal tudi neki Poljak, ki je delil propagandni material za delovno organizacijo L. C. S. Govoril je, da je delo v pomožnih enotah ameriške vojske plačano dosti bolje kot v britanski M.S.O. Petrović je izvedel, da je v L. C. S. veliko Poljakov, da so tudi na komandnih položajih in da ga večinoma za nekdanje poljske oficirje, tako imenovane »andersovce«. Jugoslovani so malo v L. C. S., zato pa več v M. S. O.

Toda Nenadovo pismo je imelo pripis, ki me je prestrašil: »P. S. — Danes sem dobil odgovor sodnega organa v Zirn Dorf. Prošnjo za azil so mi zavrnili, zato pa so mi dovolili izselitev v Kanado.«

(Nadaljevanje v prihodnjem)

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vzilgalnih svečk Informacije ložite v vseh prodajalnah avtomateriala